

**TURUN
YLIOPISTO**

Pehmeä lumilohikäärme

Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskurssit 2012–2019

Poliittisen historian
kandidaatintutkielma

Laatija:
Sampo Sanaksenaho

3.4.2025
Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Poliittinen historia

Tekijä: Sampo Sanaksenaho

Otsikko: Pehmeä lumilohikäärme. Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskurssit 2012–2019

Sivumäärä: 41 sivua

Päivämäärä: 3.4.2025

Tutkielmani tarkastelee sitä, minkälaisilla diskursseilla Kiina, kansainvälisessä politiikassa merkittävästi kasvanut toimija, oikeutti arktista politiikkansa 2012–2019. Analysoin diskurssien oikeutuksen keinoja, uskottavuutta sekä niiden mahdollisia sisäisiä ristiriitoja. Yhdistän lisäksi diskurssit osaksi laajempaa Kiinan ulkopoliittista ajattelua 'ihmiskunnan jaetusta yhteisestä tulevaisuudesta', jonka tavoitteena on maailmanjärjestyksen luominen perustuen kiinalaiseen ajatusmaailmaan ja viisauteen.

Aineistoni koostuu Kiinan ministerien ja suurlähettiläiden puheista maansa arktisesta politiikasta 2012–2019 sekä Kiinan Arktisen neuvoston tarkkailijajäsenraporteista 2016 ja 2018. Lisäksi hyödynnän yhtä Kiinan Islannin-suurlähettilään lehdistöhaastattelua sekä Kiinan ulkoministeriön tiedottajan kommenttia Kiinan arktisesta politiikasta. Metodologiana hyödynnän diskurssianalyysia ja erityisesti oikeutuksen keinoja, joita ovat auktorisointi, rationalisointi, moraalistaminen ja mytopoesi eli tarinallistaminen.

Tutkimustulokset osoittavat, että Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskurssit 2012–2019 rakentuivat kolmesta päädiskurssista: multilateraalisuusdiskurssista, kunnioitusdiskurssista ja konvergenssidiskurssista. Jokainen näistä koostui kahdesta tai kolmesta temaattisesta painopisteestä, jotka muodostivat diskurssin kokonaisuuden. Kokonaisuudessaan kaikki diskurssit korostivat Kiinan pehmeää vaikutusvaltaa arktisella alueella, mutta niihin sisältyi myös Kiinalle tärkeitä intressejä. Ne olivat siis kaksoiskäyttöisiä toimien sekä oikeutuksena että Kiinan omien tavoitteiden ajamisena. Lisäksi diskurssien perusteella Kiina kehysti arktisen politiikkansa osaksi 'ihmiskunnan jaettua yhteistä tulevaisuutta', jolloin sen osallisuus alueella olisi suurvaltana välttämätöntä. Tulokset myös osoittavat, että arktisen alueen tärkeys Kiinan ulkopoliittisessa ajattelussa kasvoi merkittävästi 2010-luvulla.

Avainsanat: Kiina, arktinen politiikka, arktinen alue, oikeutus, diskurssi, 'ihmiskunnan jaettu yhteinen tulevaisuus', multilateraalisuus, tarinallistaminen

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuskysymykset ja metodologia	4
1.2	Primääriaineisto ja tutkimuskirjallisuus	7
1.3	Kiinan 2010-luvun ulkopoliittinen ajattelu – ’Ihmiskunnan jaettu yhteinen tulevaisuus’ ja uloin vyöhyke	9
2	Multilateraalisuus – ”Tavoite on toteuttaa aktiivisesti monitasoista ja laaja-alaista kansainvälistä yhteistyötä”	12
2.1	Monenvälisyyttä aktiivisuudella, kansainvälisen oikeuden painottamisella ja ilmastonmuutoksen vaikutuksilla	12
2.2	Jännitteinen multilateraalisuus	15
3	Kunnioitus – ”Tärkeä perusta Kiinan arktiselle politiikalle”	20
3.1	Oikeutusta tiede- ja tutkimustyöllä ja alkuperäiskansojen kunnioittamisella	20
3.2	Pehmeää kunnioitusta vai omia tavoitteita?	23
4	Konvergenssi oikeutuksena – ”Kiina on lähes-arktinen valtio”	28
4.1	Lähentymistä historialla, saavutuksilla ja suorilla vaikutuksilla	28
4.2	Oikeutus sekä työkalu ’ihmiskunnan jaetulle yhteiselle tulevaisuudelle’	31
5	Johtopäätökset – Pehmeät diskurssit, kova ydin	34
	Lähteet	38

1 Johdanto

1.1 Tutkimuskysymykset ja metodologia

Kiina on osallistunut aktiivisesti arktiseen politiikkaan 2010-luvulta lähtien, ja siitä on tullut alueella merkittävä toimija. Kiinan arktinen vaikuttaminen on keskittynyt Arktiseen neuvostoon, joka on arktisen alueen hallinnon keskeinen kansainvälinen ja multilateraalinen foorumi. Maa on osallistunut neuvoston tapaamisiin vuodesta 2007 lähtien, ja vuonna 2013 se hyväksyttiin virallisesti neuvoston tarkkailijajäseneksi. Kiinan arktinen kiinnostus kulminoitui vuonna 2018, kun Kiinan kommunistinen puolue julkaisi ensimmäisen virallisen arktisen politiikan politiikkalinjauksensa, jossa se katsoo, että sillä on legitiimi oikeus osallistua arktiseen politiikkaan ja talouteen.¹ Se perustelee tätä arktisen politiikan oikeutuksen diskursseissaan multilateraalisuudella, kunnioituksella sekä asemoitumalla ”lähes-arktiseksi valtioksi”.

Tässä kandidaatintutkielmassa tutkin Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskursseja 2012–2019. Tarkemmin tutkin Kiinan ulkopoliittisen johdon puheista sekä Arktisen neuvoston tarkkailijajäsenraporteista sitä, minkälaisilla diskursseilla Kiina, kansainvälisessä politiikassa merkittävästi kasvanut toimija, oikeutti arktista politiikkaansa 2012–2019. Erittelen ja analysoin oikeutuksen diskursseja Kiinan kahdesta Arktisen neuvoston tarkkailijajäsenraportista, neljästä puheesta, yhdestä kommentista sekä yhdestä lehdistöhaastattelusta eli yhteensä kahdeksasta alkuperäislähteestä.

Tavoitteenani on lisäksi yhdistää löytämäni oikeutuksen diskurssit laajempaan, Kiinan ylimmän johtajan Xi Jinpingin ulkopoliittiseen narratiiviin ”ihmiskunnan jaetusta yhteisestä tulevaisuudesta”. Tämä narratiivi on ollut Xin ulkopoliittikan retoriikassa läsnä vuodesta 2012 lähtien ja sen tavoite on kertoa, miten Kiina näkee kansainvälisten suhteiden tulevaisuuden, joka perustuisi kiinalaiseen maailmankuvaan ja viisauteen. Lause sisällytettiin myös Kiinan perustuslakiin vuonna 2018.² On mielenkiintoista pohtia, ohjaavatko nämä periaatteet pohjimmiltaan myös Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskursseja.

Tutkielmani lähestymistapa ja tutkimuskysymykseni ovat ajankohtaisia ja mielenkiintoisia, sillä Kiinan oikeudesta arktisen alueen politiikkaan on löydettävissä monta ongelmaa ja kysymystä. Vaikka Kiinalla ei ole maa- tai merialueita arktisella alueella eli napapiirin

¹ Kopra et al. 2023, 1; Puranen ja Kopra 2023, 240.

² Kallio 2023, 71; Kallio 2018a, 5.

pohjoispuolella, niin siitä tuli merkittävä toimija arktisessa politiikassa 2010-luvulla.³ Miksi Kiina siis on pyrkinyt vaikuttamaan alueella aktiivisena toimijana, vaikka sillä ei ole maantieteen suoma laillista oikeutta alueen hallintaan, toisin kuin Arktisen neuvoston jäsenmailla.

Ilmaston lämpenemisen ja jäätiköiden sulamisen seurauksena arktinen alue on muuttunut ja muuttuu yhä saavutettavammaksi, mikä kasvattaa sen strategista, taloudellista ja poliittista merkitystä kansainvälisissä suhteissa. Tämä yhdistettynä Kiinan suurvaltastatukseen geopolitiikan paluun maailmassa on tekijä, miksi Kiinan 2010-luvun arktista politiikkaa ja sen oikeutuksen diskursseja on relevanttia tarkastella. Näiden tekijöiden lisäksi Kiina korostaa diskursseissaan ilmastonmuutoksen vaikutuksia arktisella alueella ”ei-arktisiin valtioihin”, vaikka se itse yksittäisenä valtiona on ollut viime vuosikymmeninä suurin kasvihuonepäästöjen tuottaja.⁴ Näiden ongelmallisuuksien ja kysymysten takia on perusteltua syventyä Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskursseihin, jotta esimerkiksi Kiinan tavoitteita ja toimintaa alueella voi ymmärtää paremmin. Tutkielmani tavoitteena on päästä näiden diskurssien taakse ja analysoida, mistä ja minkälaisista taustatekijöistä ne muodostuvat sekä minkälaisia mahdollisia ristiriitoja niihin sisältyy. Pyrin myös analysoimaan diskurssien uskottavuutta oikeutuksena.

Metodologisen työkalun Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskurssien analysoimiseen tarjoaa kriittinen diskurssianalyysi ja tarkemmin sen sovellus, Theo van Leeuwenin teoksessaan *Legitimation in discourse and communication* jäsentämät oikeutuksen keinot. Näitä oikeutuksen keinoja ovat auktorisointi, moraalistaminen, rationalisointi ja mytopoeesi eli oikeutus ennustavan tarinankerronnan avulla.⁵ Näiden keinojen avulla pyrin erittelemään primääriaineistostani eli puheista, raporteista ja haastattelusta tapoja, joilla Kiina oikeutti arktista politiikkaansa 2012–2019. Tämä luo selkeän työkalun primääriaineistoni analysoimiselle. Keinojen tunnistaminen antaa myös viitekehyksen sille, minkälaisista perusteluista ja painopisteistä Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskurssit muodostuvat.

Tutkielmani kokonaisuuden sekä metodologian kannalta olennainen tekijä on siis diskurssin käsite, joka on itsessään hyvin laaja sisältäen monia eri merkityksiä. Sara Mills esittelee

³ Koivurova ja Kopra 2020, 1.

⁴ ”Kasvihuonekaasupäästöt EU:ssa ja maailmalla”. Euroopan parlamentin verkkosivut. <<https://www.europarl.europa.eu/topics/fi/article/20180301STO98928/kasvihuonekaasupaastot-eu-ssa-ja-maailmalla-infografiikka>> [luettu 10.1.2025].

⁵ van Leeuwen 2007, 91–92.

monitulkintaista diskurssin käsitettä, jolla on kenties suurin joukko mahdollisia määritelmiä kulttuurisissa ja yhteiskunnallisissa teorioissa. Diskurssin voi käsittää esimerkiksi puheeksi tai kirjoitukseksi, jotka muodostuvat uskomuksista, arvoista ja kategorioista, joita puhe, kirjoitus tai niiden tekijä edustaa. Nämä taustatekijät luovat kielen avulla todellisuutta ja tavan katsoa maailmaa. Diskurssi voi myös tarkoittaa laajempaa tekstikappaletta, jolla on jonkinlaista sisäistä järjestystä ja koheesiota. Lisäksi diskurssin voi käsittää esittävän ääntä tekstin tai puheen sisällä.⁶ Diskurssikäsitteen monitulkintaisuuden takia selkeytän tutkielmani metodologiaa rajaamalla tarkasteluni primääriaineistossani esiintyviin oikeutuksen diskursseihin ja aikaisemmin mainitsemini oikeutuksen keinoihin. Tämä rajaus palvelee paremmin tutkielmani tavoitteita, ja mahdollistaa aiheen mielekkään tarkastelun kandidaatintutkielman puitteissa.

Diskursseilla on ollut myös oleellinen rooli alueellisten järjestelmien hallinnoimisen oikeutuksessa. Arktisen alueen tutkija Carina H. Keskitalo analysoi, että kaukaisten alueiden hallinnoiminen jonkin valtion toimesta pidetään hyväksyttävänä tietyn ajattelutavan tai diskurssin pohjalta.⁷ Tämä diskurssien oleellinen merkitys on myös yksi selitys sille, miksi oikeutuksen diskurssit ovat hedelmällinen tapa tarkastella Kiinan arktista politiikkaa ja sen tavoitteita. Kiinan ulkopoliittisen johdon on pitänyt siis sisällyttää omiin puheisiinsa ja kannanottoihinsa ajatuksenkulku, jossa Kiinan rooli arktisessa politiikassa on täysin hyväksyttävää, ja tätä se pyrkiikin diskursseissaan perustelemaan.

Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskursseja tarkasteltaessa on myös aiheellista avata määritelmiä oikeutuksesta. Poliitiikan tutkija Antonio Reyes kuvailee oikeutusta tai legitimoitua prosessina, jossa puhujat akkreditoivat eli pätevoittävät tietyn tyyppistä sosiaalista käyttäytymistä. Tämä prosessi toteutetaan tarjoamalla argumentteja, jotka selittävät sosiaalisia toimiamme, ideoitamme, julistuksiamme ja ajatuksiamme. Van Leeuwen sen sijaan hahmottaa oikeutuksen vastauksena sanottuun tai ei-sanottuun miksi-kysymykseen. Piotr Cap taas käsittää oikeutuksen poliittisten toimijoiden pääasiallisena diskurssitavoitteena.⁸ Näitä Reyesin kuvailemia prosesseja ja van Leeuwenin hahmottamia vastauksia miksi-kysymyksiin pyrin myös primääriaineistostani löytämään.

⁶ Mills 1997, 1–9.

⁷ Keskitalo 2015, 424.

⁸ Reyes 2011, 782; van Leeuwen 2007, 93–94; Cap 2008, 39.

Yhdistän kriittisen diskurssianalyysin lisäksi metodologiaan historiantutkimuksellista päättelyä. Sillä tarkoitetaan menneisyyden jäljen selvittämistä ja pyrkimystä selittämään, mikä sen on aiheuttanut.⁹ Tutkielmani aikavälin ja aihealueen diskurssien tarkasteleminen historiantutkimuksellisesta näkökulmasta on hedelmällistä ajankohtaisten teemojen takia. Näitä ovat Kiinan vaikutusvallan nousu, sen globaalien intressien laajeneminen sekä arktisen alueen kasvanut strateginen merkitys.¹⁰ Nämä tekijät lisäävät tarvetta ymmärtää Kiinan arktisen politiikan tavoitteita 2010-luvulla. Lisäksi historiantutkimukselliselle päättelylle ominainen lähdekritiikki ja tutkimuskohteelle oikeuden tekeminen¹¹ sekä Kiinan ulkopolitiikan 2010-luvun kontekstin ymmärtäminen ovat kaikki tekijöitä, jotka luovat syvyyttä ja läpinäkyvyyttä tutkielman lopullisille johtopäätöksille.

Tutkielmani rakenne koostuu kolmesta käsittelyluvusta ja yhdestä johtopäätösluvusta. Käsittelyluvut on jaoteltu temaattisesti päädiskurssien mukaan, jotka ovat multilateraalisuusdiskurssi, kunnioitusdiskurssi sekä konvergenssidiskurssi. Käsittelylukujen alaluvuissa analysoin diskursseihin sisältyviä oikeutuksen keinoja aineistossa sekä havaintoja siitä, mitä diskurssien takana on, kuten niiden painopisteitä, taustatekijöitä, ristiriitoja, uskottavuutta ja yhteyttä 'ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden' narratiiviin. Käsittelylukujen rakenteen voi karkeasti käsittää etenevän kolmella tasolla:

1. primääriaineistosta löytynyt oikeutuksen diskurssi,
2. diskurssiin sisältyvät oikeutuksen keinot ja painopisteet,
3. diskurssin ja sen painopisteiden ristiriidat, uskottavuus ja laajempi konteksti Kiinan ulkopolitiikassa.

1.2 Primääriaineisto ja tutkimuskirjallisuus

Primääriaineistoni on rajattu Kiinan arktisesta politiikasta esittämiin puheisiin, tarkkailijajäsenraportteihin sekä kannanottoihin. Tarkasteluni on rajattu vuosiin 2012–2019, sillä aikavälille sisältyi merkittävä Kiinan arktisen politiikan aktivoituminen. Tällä aikavälillä Kiina hyväksyttiin Arktisen neuvoston tarkkailijajäseneksi ja se julkaisi ensimmäisen virallisen arktisen politiikan strategiansa.¹² Primääriaineistoa eli puheita, kannanottoja ja raportteja Kiinan arktisesta politiikasta oli tältä aikaväliltä löydettävissä myös eniten.

⁹ Seppälä 2018, 225–226.

¹⁰ Puranen ja Kopro 2020, 243.

¹¹ Kalela 2020, 85, 89–90.

¹² Kopro et al. 2023, 1.

Tarkemmin primääriaineistoni koostuu kahdeksasta alkuperäislähteestä: yhteensä kolmesta Kiinan pää-, ulko- ja varaulkoministerin puheesta (2015 ja 2017), yhdestä Kiinan Ruotsin-suurlähettilään puheesta (2012), kahdesta Kiinan Arktisen neuvoston tarkkailijajäsenraportista (2016 ja 2018), yhdestä Kiinan ulkoministeriön tiedottajan kommentista (2013) sekä yhdestä Kiinan Islannin-suurlähettilään lehdistöhaastattelusta maansa arktisesta politiikasta (2019).

Primääriaineistoni tulkinnassa on lisäksi huomioitava lähteiden erilainen luonne ja kohdeyleisö, sillä ne vaikuttavat lähteiden sisältöön. Esimerkiksi raporttien ja puheiden tarkoitukset eroavat toisistaan, sillä raportit painottuvat enemmän operatiiviseen tasoon, kun taas puheet enemmän poliittiseen. Lisäksi primäärilähteissäni esiintyvät toimijat vaihtelevat. Kiinan ulko-, varaulko- ja varapääministerin puheissa korostuvat usein laajemmat politiikkalinjat, kuten yhteistyön tärkeys ja ilmastonmuutoksen vaikutukset. Sen sijaan suurlähettiläiden puheisiin ja tarkkailijajäsenraportteihin voi sisältyä tarkempia ja paikallisempia kysymyksiä, kuten kahdenvälisiä hankkeita ja Kiinan konkreettisia saavutuksia arktisella alueella. Tämä erottaa niiden lähestymistavan oikeutuksen diskursseihin, mikä on huomionarvoista.

Huomionarvoista tutkielman aiheessa ja primääriaineiston tulkitsemisessa on myös kulttuurinen etäisyys tutkimuskohteesta, mikä rajoittaa luonnollisesti tämän tutkielman tulkintojen oikeellisuutta. John Verbeken mukaan kiinalainen tai itämainen maailmankuva ja arvojärjestelmä eroavat länsimaisesta huomattavasti. Länsimainen ajatusmaailma keskittyy usein yksilöihin ja toimijoihin, kun taas kiinalainen ja itämainen ajatusmaailma perustuu yhteisöihin, jatkuviin tapahtumakulkuihin ja toimijoiden välisiin suhteisiin tapahtumakulkujen ja yhteisöjen sisällä.¹³ Arktisen politiikan kontekstissa tämä voi tarkoittaa esimerkiksi Kiinan suhteita arktisen alueen maihin osana alueen kasvavaa merkitystä tapahtumakulkuna. Tämän ajatusmaailmojen eron hahmottaminen on olennaista, jotta Kiinan arktisen politiikan diskursseja voi tarkastella myös historiantutkimuksellisesta näkökulmasta tekemällä oikeutta tutkimuskohteelle. Tämän huomioon ottaminen auttaa myös 'ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden' narratiivin liittämässä löytämiini diskursseihin.

Primääriaineiston tueksi hyödynnän Kiinan arktiseen politiikkaan ja Xi Jinpingin Kiinan ulkopoliittikkaan keskittyvää tutkimuskirjallisuutta. Pyrin myös hyödyntämään sekä länsimaisten että kiinalaisten tutkijoiden teoksia, koska niiden näkökulmat Kiinan toiminnasta

¹³ Verbeke 2022, 91.

arktisella alueella usein eroavat toisistaan. Keskeisinä teoksina hyödynnän esimerkiksi Timo Koivurovan ja Sanna Kopran teosta Kiinana kokonaisvaltaisesta arktisesta politiikasta sekä Kopran, Purasen ja Ville Tiuraniemen teosta Kiinan arktisten intressien kasvamisesta.¹⁴ Kiinan ulkopoliittiseen ajatteluun ja 'ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden' narratiiviin liittyvää kirjallisuutta tarjoavat esimerkiksi suomalaisen Kiina-tutkija Jyrki Kallion artikkelit Kiinan ulkopoliittisesta ajattelusta. Sen sijaan kiinalaistutkijoiden näkökulmaa tuo esimerkiksi Yaohui Wangin ja Yanhon Man artikkeli Kiinan arktisesta strategiasta.¹⁵

Aiempaa tutkimusta Kiinan arktisesta politiikasta on tehty runsaasti, mutta ne ovat painottuneet pääasiassa sotilaallisiin, poliittisstrategisiin, ympäristöllisiin ja taloudellisiin näkökulmiin. Esimerkiksi Naton strategisen viestinnän keskus on jakanut Kiinan arktisen politiikan strategiset narratiivit taloudellisiin, sotilaallisiin, poliittisiin, historiallisiin ja yhteiskunnallisiin ulottuvuuksiin.¹⁶ Vaikka edellä mainittuja narratiiveja liikkuu myös Kiinan oikeutuksen diskurssien sisällä, rajaan tutkielmani oikeutusnäkökulmaan. Lisäksi oikeutuksen diskurssien yhdistäminen 'ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden' narratiiviin mahdollistaa syvemmän näkökulman aiheeseen, sillä se on ollut keskeinen osa Kiinan ulkopoliittista retoriikkaa 2010-luvulla. Tämä oikeutus- ja narratiivinäkökulma on myös tarpeen kandidaatintutkielman laajuus huomioiden, sillä pelkkien poliittisten käytäntöjen tarkasteleminen tekisi kysymyksenasettelusta liian laajan.

1.3 Kiinan 2010-luvun ulkopoliittinen ajattelu – 'Ihmiskunnan jaettu yhteinen tulevaisuus' ja uloin vyöhyke

Tutkielmani tärkeänä viitekehyksenä hyödynnän Kiinan ulkopoliitiikan narratiivia 'ihmiskunnan jaetusta yhteisestä tulevaisuudesta', sillä Kiinan kansantasavallan (1949-) ulkopoliittikkaa ovat tyypillisesti ohjanneet vakiintuneet linjaukset ja iskulauseet. Mattlin et al. hahmottavat, että Kiinan ulkopoliitikassa on kylmän sodan jälkeen (1992-) ollut moninapaisuuteen tähtäävä pyrkimys. Painoituksina ovat olleet uusi turvallisuuskäsitys, harmonisen maailman idea sekä uusimpana, Xi Jinpingin ulkopoliittisen retoriikan kulmakivi, 'ihmiskunnan jaettu yhteinen tulevaisuus'. Tähän Xin 2010-luvulla vakiintuneeseen linjaukseen sisältyy näkemys Kiinasta "merkittävänä ja vastuullisena maana", joka toimii

¹⁴ Koivurova ja Kopra 2020; Puranen ja Kopra 2023; Kopra et al. 2023.

¹⁵ Kallio 2018a; Kallio 2018b; Wang ja Ma 2024.

¹⁶ Allan 2018, 13.

kohti ”ihmiskunnan jaetun tulevaisuuden yhteisöä” harjoittamalla uudenlaista suurvaltadiplomatiaa moraalisisilla perusteilla omien intressien ajamisen ohella.¹⁷

Kallio sen sijaan liittyy ’ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden’ myös Kiinan kansallisen turvallisuuden strategiaan, sillä kansallinen turvallisuus edellyttää vakaata kansainvälistä ympäristöä, joka voidaan kiinalaisella viisaudella taata. Tarkemmin narratiivi on kuitenkin retorinen työkalu, jonka tarkoituksena on korostaa Kiinan rauhanomaisuutta ja itsevarmuutta sen periaatteiden tuomiselle osaksi kansainvälisten suhteiden diskurssia. ’Ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden’ narratiivi linkittyy siis Kiinan ydinintresseihin ja puuttumattomuuteen suhteessa toisten valtioiden sisäisiin asioihin, mikä korostaa Kiinan antihegemonista kantaa ja universaalien arvojen vastustusta.¹⁸

Kiinan globaalien intressien kasvaminen sekä Xin ulkopoliittikan moraaliset perusteet suurvaltadiplomatialle ’ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden’ mukaisesti luovat sen ulkopoliittikan kokonaisuuden, johon myös Kiinan arktinen politiikka kuuluu. Voi olla, että Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskurssit 2012–2019 heijastavat tätä Xin käsittämää Kiinan moraalista vastuuta omien intressien ajamisen ohella. Tämä huomioon ottaen oikeutuksen moraalistamisen keinot Kiinan arktisen politiikan puheissa ja raporteissa näyttävät mielenkiintoisina. Kokonaisuudessaan Xin ’ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden’ narratiivin yhdistäminen Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskurssihin auttaa ymmärtämään, miksi havaitsemani diskurssit korostavat pehmeää vaikutusvaltaa, mutta samalla myös kovia intressejä.

Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskurssien analysoimisessa on lisäksi oleellista ymmärtää Kiinan johdon tulkinta ja ajattelutapa kansainvälisestä toimintaympäristöstä. Tämä muotoutuu sisäkkäisistä turvallisuusvyöhykkeistä, jossa sisimmän vyöhykkeen muodostaa Kiina itse. Sen ympärille rakentuu puskurivaltioiden vyöhyke sulautuen etäämmällä sijaitsevaan etupiirivyöhykkeeseen. Näiden ulkopuolella sijaitsee uloin vyöhyke, johon lukeutuu koko muu maailma. Tällä uloimmalla vyöhykkeellä tarkoituksena on suurvaltakilpailu, ja Yhdysvaltain ja Kiinan välillä seilaavien potentiaalisten kumppanien kietominen Kiinan vaikutuspiiriin taloudellisten kannustimien sekä diplomatian avulla. Uloimmalla vyöhykkeellä sijaitsee myös erilaisten globaaliongelmien, kuten ilmastonmuutoksen, hallinta. Koska arktinen alue ei ole Kiinan ulkopoliittikan

¹⁷ Mattlin et al. 2022, 266, 271.

¹⁸ Kallio 2018b, 32–34; Kallio 2023, 72.

prioriteettilistalla ensimmäisenä, voi sen sijoittaa vyöhykeajattelussa uloimmalle vyöhykkeelle.¹⁹ Toisaalta arktinen alue ei ole ulkopoliittikan toimintaympäristönä Kiinalle täysin edellä kuvatun uloimman vyöhykkeen mukainen, sillä esimerkiksi enemmistö Arktisen neuvoston maista, kuten Kanada, Norja, Ruotsi ja Suomi, ovat Yhdysvaltain liittolaisia.

Arktinen neuvosto on vuonna 1996 perustettu hallitustenvälinen foorumi, joka edistää yhteistyötä arktisten valtioiden, alkuperäiskansojen ja alueen asukkaiden kesken. Sen pysyviä jäseniä ovat Kanada, Tanska, Suomi, Islanti, Norja, Venäjä, Ruotsi ja Yhdysvallat.²⁰ Kiina sai neuvoston tarkkailijajäsenen aseman vuonna 2013, mikä loi sen arktiselle politiikalle paremmat edellytykset. Tästä osoituksena on se, että vain viisi vuotta myöhemmin, 2018, Kiinan kommunistinen puolue julkaisi ensimmäisen arktisen politiikan politiikkalinjauksensa eli virallisen strategiansa. Sen yhtenä tulkintana on, että Kiinan ja muiden ei-arktisten valtioiden näkökulmasta legitiimi ja tehokas arktisen alueen hallinta ei voi toteutua ilman niiden osallistumista.²¹ Kiinan aktiivisuus arktisen alueiden asioissa 2010-luvulla lisääntyi muillakin multilateraalisilla foorumeilla, ja se on esimerkiksi organisoinut kolmenvälisiä tapaamisia koskien arktista Japanin ja Etelä-Korean kanssa, jotka ovat myös Arktisen neuvoston tarkkailijajäseniä.²² Kiina on lisäksi vahvistanut alemman tason diplomaattista vaikuttamistaan, sillä napapiirin edustajakokous (Arctic Circle Assembly) on ollut sen yksi tärkeimmistä arktisen politiikan vaikuttamisen väylistä.²³ Näillä foorumeilla Kiina on pyrkinyt 2010-luvulla edistämään ja oikeuttamaan arktista politiikkaansa, mikä ilmenee esimerkiksi yhtenä sen arktisen politiikan oikeutuksen diskurssina eli multilateraalisuusdiskurssina.

¹⁹ Pitkänen et al. 2023, 161–162; Mattlin et al. 2022, 294; Puranen ja Kopra 2023, 241.

²⁰ ”About the Arctic Council”. Arktisen neuvoston verkkosivut. <<https://arctic-council.org/about/>> [luettu 15.1.2025].

²¹ Kauppila ja Kopra 2022, 151; ”China’s Arctic Policy”. Kiinan ulkoministeriön verkkosivut. <https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/> [luettu 15.1.2025].

²² ”The Third Trilateral High-Level Dialogue on the Arctic Held Successfully in Shanghai”. Kiinan ulkoministeriön verkkosivut. <https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/> [luettu 15.1.2025].

²³ Kopra ja Kauppila 2021, 10.

2 Multilateraalisuus – ”Tavoite on toteuttaa aktiivisesti monitasoista ja laaja-alaista kansainvälistä yhteistyötä”

2.1 Monenvälisyyttä aktiivisuudella, kansainvälisen oikeuden painottamisella ja ilmastonmuutoksen vaikutuksilla

Kiinan arktisen politiikan oikeuttamisen keinoissa osana diskursseja on tärkeä hahmottaa laajempi Kiinan ulkopoliitiikan retoriikan kehikko, johon myös yksi Kiinan arktisen politiikan 2012–2019 oikeutuksen päädiskurssi, eli multilateraalisuusdiskurssi, nivoutuu. Kiinan ulkopoliitiikan retoriikan metodit perustuvat Litvakin ja Pomazovan mukaan toisten valtioiden, poliitikkojen ja ihmisten houkuttelemiselle. Tässä houkuttelemisen prosessissa se pyrkii rakentamaan kuvaa itsestään vahvana, vastuullisena ja inhimillisenä kansainvälisenä johtajana.²⁴ Tämä prosessi näkyi myös Kiinan Islannin suurlähettilään Jin Zhijianin lehdistöhaastattelussa, jossa hän painotti arktisen alueen tulevaisuuden merkitystä koko ihmiskunnalle sekä Kiinan moraalista vastuuta suurvaltana.²⁵ Tämän prosessin ja Jinin painotusten periaatteiden taustalla voi tulkita olevan myös tutkielmani viitekehys eli Xi Jinpingin korostama ’ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden’ narratiivi ja sen ajatus Kiinasta tulevaisuuden maailmanjärjestyksen johtajana.

Nämä periaatteet, Kiinan moraalinen vastuu ja arktisen alueen merkitys ihmiskunnalle, näkyvät myös multilateraalisuusdiskurssissa. Tässä Kiina käyttää yhtenä oikeutuksen keinoina moraalistamista, joka tarkoittaa oikeuttamista perustuen moraalisiin arvoihin ilman, että oikeuttaminen olisi määrätty jonkinlaisen auktoriteetin toimesta. Moraalistamiseen keinona sisältyy abstraktiota ja vertauskuvia, joista edelliseen kuuluu muun muassa mittaamattomien eli abstraktien termien käyttöä, kuten ”yhteistyö”.²⁶ Yhteistyön korostaminen on tyypillinen osa multilateraalisuutta eli kansainvälistä ja monenvälistä dialogia ja diplomatiaa. Termi esiintyykin Kiinan arktisen politiikan dokumenteissa toistuvasti: ulkoministeri Wang Yin puheessa 4 kertaa, varaulkoministeri Zhang Mingin ja varapääministeri Wang Yangin puheissa yhteensä 15 kertaa ja Jin Zhijianin lehdistöhaastattelussa 8 kertaa. Ulkoministeri Wang mainitsi myös, kuinka yhteistyö on

²⁴ Litvak ja Pomazova 2023, 33–34.

²⁵ Jin 2019, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China.

²⁶ van Leeuwen 2007, 99–100.

Kiinan perustavanlaatuisin lähestymistapa arktisen alueen asioihin.²⁷ Moraalistaminen abstraktiolla oikeutuksen keinona voi näyttäytyä epämääräisenä, mutta Kiinan ulkopoliittisessa retoriikassa se on varsin tyypillistä. Kiinan kommunistisen puolueen toiminnassa on yleistä, että ylemmällä tasolla luodaan hieman epämääräinen visio, jolla suunnataan alempien hallintotasojen toimintaa.²⁸ Moraalistaminen abstraktiolla sopii siis Kiinan ulkopoliittisen retoriikan yleiseen tyyliin, jossa konkretia puheissa jää usein vähäiseksi.

Toisaalta Kiinan arktisen politiikan multilateraalisuusdiskurssiin sisältyy mainintoja konkreettisistakin toimista. Esimerkiksi Kiinan Arktisen neuvoston tarkkailijajäsenraportissa nostetaan esiin konkreettisia ja monenvälisyyttä korostavia panostuksia arktisen alueen hallintoon vuosina 2016 ja 2017 seuraavasti:

Kiina on isännöinyt tai osallistunut aktiivisesti kansainvälisiin arktista aluetta koskeviin kokouksiin. Kaksi Kiinan ja Pohjoismaiden arktista yhteistyösymposiumia, jotka pidettiin Helsingissä, Suomessa kesäkuussa 2016 ja Dalianissa, Kiinassa toukokuussa 2017, ovat merkittävästi edistäneet Kiinan ja Pohjoismaiden välistä viestintää ja yhteistyötä arktisissa asioissa. Kiinan edustajat ovat osallistuneet useisiin monenvälisiin arktiseen alueeseen liittyviin kokouksiin, kuten "Arctic Circle" ja "Arctic Frontiers" -tapahtumiin.²⁹

Lisäksi vuoden 2016 tarkkailijajäsenraportissa Kiina korosti aktiivisuuttaan 2015 ja 2016 monenvälisissä tapaamisissa koskien arktisen alueen hallintaa: ”Kiina on osallistunut kaikkiin Arktisen neuvoston alaisiin hallitustenvälisiin tapaamisiin, jotka ovat avoimia tarkkailijoille, kuten vuosien 2015 ja 2016 ministerikokouksiin.”³⁰ Konkreettisten toimien esittäminen selittyy osaltaan myös tarkkailijajäsenraporttien luonteella lähdeaineistona, sillä ne liikkuvat operatiivisella tasolla korostaen jo tehtyjä toimia arktisen alueen ja Arktisen neuvoston hallinnossa.

Kiina korosti monenvälistä aktiivisuuttaan myös mytopoesin eli tarinallistamisen keinoin. Tämä tarkoittaa narratiivien käyttöä, joissa sisältö tarinallistetaan positiivisiin tai negatiivisiin lopputulemiin.³¹ Tämä keino esiintyi muun muassa Kiinan varapääministeri Wang Yangin

²⁷ Wang Yi 2015; Zhang 2017; Wang Yang 2017; Jin 2019, Ministry of Foreign Affairs People's Republic of China.

²⁸ Mattlin et al. 2022, 258.

²⁹ Observer Review Report 2018, People's Republic of China. Arctic Council Archive, 7.

³⁰ Observer Review Report 2016, People's Republic of China. Arctic Council Archive, 2.

³¹ van Leeuwen 2007, 92.

puheessa Arktisessa foorumissa, jossa hän nosti esiin Kiinan arktisen politiikan tavoitteita: ” Kiinan tavoite on edistää arktisen alueen monimuotoisten hallintomallien kehittämistä ja toteuttaa aktiivisesti monitasoista ja laaja-alaista kansainvälistä yhteistyötä, jotta saavutetaan yhteistä hyötyä ja win-win-tuloksia.”³² Lauseessa Wang hyödynsi myttopoesia, sillä Kiina asetetaan aktiiviseksi toimijaksi, joka edistää kaikkia osapuolia hyödyttäviä ratkaisuja. Näin Kiina tarinallistaa monenvälisen aktiivisuutensa tuottamaan positiivisia lopputulemia ja täten oikeuttaa vaikutusvaltaansa arktisella alueella. Tämä Kiinan monenvälisen aktiivisuuden painottaminen nivoutuu osaksi Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen multilateraalisuusdiskurssia, jonka painopisteisiin lukeutuvat myös ilmastonmuutoksen vaikutusten ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden korostaminen.

Arktisen alueen ilmastonmuutoksen vaikutuksia Kiina korosti puheissa ja raporteissa rationalisoimalla eli liittämällä oikeutuksensa yleisesti hyväksytyihin totuuksiin³³, kuten ilmastonmuutoksen haitallisiin vaikutuksiin. Varaulkoministeri Zhang rationalisoi puheessaan tarvetta eri tahojen – kuten hallitusten, yhteiskunnallisten järjestöjen, liike-elämän ja akateemisten yhteisöjen – yhteistyölle. Tätä hän perusteli asiantilalla, jossa arktisesta alueesta on tullut indikaattori ilmastonmuutokselle, mikä edellyttää laajaa monenvälistä yhteistyötä sekä toimia. Lisäksi Zhang mainitsi, että ihmiskunnan tietoisuus arktisesta alueesta on vielä rajoittunut. Myös vuoden 2018 Arktisen neuvoston tarkkailijajäsenraportissa Kiina painottaa ilmastonmuutoksen tärkeyttä, aktiivisuuttaan sen hoitamisessa ja sitoutumista Pariisin ilmastopöytäkirjaan.³⁴ Ilmastonmuutoksen painottamista rationalisoimalla voi pitää siinä mielessä uskottavana, että ilmastonmuutosta ei voi ratkaista vain arktisten maiden alueellisilla toimilla. Maailman suurimpana kasvihuonepäästöjen tuottajana Kiina on ratkaiseva toimija, sillä ilman sen panostuksia yritykset ilmastonmuutoksen ratkaisemiseksi ovat vaarassa epäonnistua.³⁵ Näin Kiina oikeutti rationalisoimalla monenvälisyyden ja yhteistyön tärkeyden sekä osallisuutensa ilmastonmuutoksen torjumiseen arktisella alueella.

Aktiivisuuden ja ilmastonmuutoksen vaikutusten lisäksi Kiinan arktisen politiikan multilateraalisuusdiskurssiin sisältyy kansainvälisen oikeuden painottaminen, jota voi pitää keskeisenä viitekehysnä multilateralismissa. Kiinalaisen tutkijan Ma Xianminin mukaan Kiinan arktinen politiikka perustuukin tiukasti kansainväliseen oikeuteen ja sen asettamiin

³² Wang Yang 2017, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China.

³³ van Leeuwen 2007, 103.

³⁴ Zhang 2015, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China; Observer Review Report 2018, People’s Republic of China. Arctic Council Archive, 6–7.

³⁵ Koivurova ja Kopra. 2020, 62.

rajoitteisiin.³⁶ Kiina toteutti kansainvälisen oikeuden painottamista arktisessa politiikassaan esimerkiksi auktorisoimalla. Tällä tarkoitetaan toiminnan oikeuttamista vetoamalla esimerkiksi perinteeseen, tapaan tai lakiin³⁷, minkä voi tulkita tekevän siitä vahvan keinon multilateraalisuusdiskurssissa.

Varaulkoministeri Zhang perusteli puheessaan vuonna 2015 Kiinan oikeutta osallistua arktiseen politiikkaan kansainvälisen oikeuden näkökulmasta auktorisoimalla:

”Yhdistyneiden kansakuntien peruskirja, YK:n merioikeusyleissopimus, Svalbardin sopimus ja muut kansainväliset sopimukset muodostavat lakikehyksen arktisten kysymysten käsittelylle. Näin ollen sekä arktisilla että ei-arktisilla mailla on oikeutensa ja velvollisuutensa kansainvälisen oikeuden mukaisesti.” Lisäksi ulkoministeri Wang Yi ja ulkoministeriön tiedottaja Hong Lei painottavat Kiinan omistautumista kansainvälisen oikeuden periaatteille, kuten Arktisen neuvoston maiden suvereniteetin ja niiden oikeudenkäytön kunnioittamiselle.³⁸ Kansainvälisen oikeuden ja sen periaatteiden painottamisella Kiina pyrki korostamaan multilateraalista lähestymistapaansa oikeuttaakseen arktista politiikkaansa. Tämä lähestymistapa sopii hyvin Xi Jinpingin korostaman ’ihmiskunnan jaettuun yhteiseen tulevaisuuden’ narratiiviin, jossa tulevaisuuden maailmanjärjestys perustuisi moninapaisuuteen ja yhteistyöhön yksinapaisuuden sijaan.

Kiinan arktisen politiikan multilateraalisuusdiskurssi oikeutuksena 2012–2019 rakentuu siis kolmesta painopisteestä: aktiivisuus monenvälisyyden edistämiseksi, ilmastonmuutoksen vaikutukset sekä kansainvälisen oikeuden periaatteet. Näitä kolmea painopistettä Kiina nosti esiin puheissaan ja raporteissaan kaikilla van Leeuwenin erittelemillä oikeutuksen keinolla, kuten moraalistamalla, mytopoesilla, rationalisoimalla ja auktorisoimalla. Toisaalta nämä keinot voivat yhdistyä ja esiintyä multilateraalisuusdiskurssin painopisteissä päällekkäin, mikä tekee niiden erottelusta paikoin haastavaa.

2.2 Jännitteinen multilateraalisuus

Oikeutuksen keinot, esimerkit ja painopisteet Kiinan arktisen politiikan multilateraalisuusdiskurssissa voivat antaa ensisijaisesti myönteisen mielikuvan yleisölle tai lukijalle. Diskurssin painopisteet ja oikeutuksen keinot liikkuvat siis hyväksytyjen

³⁶ Ma 2019, 274.

³⁷ van Leeuwen 2007, 96.

³⁸ Zhang 2015; Wang Yi 2015; Hong 2013, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China.

sosiaalisten normien puitteissa, minkä takia on oleellista päästä diskurssin taakse ja tarkastella sen mahdollisia ristiriitoja ja uskottavuutta.

Multilateraalisuusdiskurssi oikeutuksena korostaa multilateraalisuutta kiinalaisin erityispiirtein. Kallion mukaan Kiinan käsitys multilateralismista on yksinapaisuuden eli Yhdysvaltojen hegemonian vastakohta. Monenvälinen yhteistyö on Kiinalle lisäksi väline demokraattisemman maailmanjärjestyksen luomiseksi.³⁹ Tämä huomioon ottaen on odotettua, että Kiinan arktisen politiikan puheet sisälsivät paljon oikeutuksia Kiinasta multilateraalisena, kokonaisvaltaisena toimijana. Tästä kertoo esimerkiksi kansainvälisen oikeuden periaatteiden, kuten suvereniteetin ja oikeudenkäytön, jatkuva painottaminen. Esimerkiksi lause: ”Kiina kunnioittaa arktisten maiden suvereniteettia, suvereenia oikeuksia ja lainkäyttövaltaa arktisella alueella” esiintyy kaikissa ministereiden puheissa sekä ulkoministeriön tiedottajan puheessa.⁴⁰ Tämä jatkuvuus 2013–2017 puheiden välillä osoittaa myös osaltaan sen, kuinka juurtuneita tietyt iskulauseet ja painotukset ovat Kiinan arktisen politiikan retoriikassa.

Multilateraalisuus yhtenä oikeutuksen diskurssina on osa Kiinan arktisen politiikan strategiaa, jossa se korostaa sille itselleen tärkeitä kansainvälisiä viitekehyksiä, kuten kansainvälistä oikeutta, instituutioita, sääntöjä ja normeja. Arktisen neuvoston ohella Kiina korosti esimerkiksi Yhdistyneitä kansakuntia ja sen alaisia organisaatioita, kuten kansainvälistä merenkulkujärjestöä. Tällä tavoin Kiina pyrki oikeuttamaan rooliaan yhtenä päätoimijoista arktisen alueen hallinnossa.⁴¹ Kiina siis asetti arktisen politiikan osallisuutensa laajempaan kansainväliseen ja YK-keskeiseen viitekehykseen, mikä selviää esimerkiksi Kiinan Islannin-suurlähettilään haastattelusta 2019:

Kiinalla on tieteellisen tutkimuksen, merenkulun, ylilennon, kalastuksen, merenalaisten kaapeleiden ja putkistojen asettamisen sekä luonnonvarojen etsinnän ja hyödyntämisen vapaudet ja oikeudet avomerellä ja muilla asiaankuuluvilla merialueilla sekä tietyillä erityisalueilla Jäämerellä. Nämä oikeudet perustuvat kansainvälisiin sopimuksiin, kuten YK:n merioikeusyleissopimukseen (UNCLOS) ja Spitsbergenin sopimukseen, sekä yleiseen kansainväliseen oikeuteen. Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston pysyvänä jäsenenä, arktisia asioita koskevien kansainvälisten sopimusten osapuolena sekä merkittävänä kauppavaltiona ja energiankuluttajana Kiinalla on suuri vastuu arktisissa kysymyksissä.⁴²

³⁹ Kallio 2023, 66–67.

⁴⁰ Hong 2013; Wang Yi 2015; Zhang 2015; Wang Yang. 2017, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China.

⁴¹ Koivurova ja Kopra 2020, 30–31.

⁴² Jin 2019, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China.

Tämän perusteella Kiina on kansainvälisen viitekehyksen – kuten YK:n – kautta merkittävä toimija myös arktisella alueella, vaikka sillä ei suvereenia oikeutta sen hallintaan olekaan. Edellä esitetty Jinin kommentti ja etenkin sen viimeinen lause edustaa myös Xi Jinpingin ’ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden’ mukaista tulkintaa Kiinan moraalisesta vastuusta suurvaltana.

Kiinan multilateraalisuusdiskurssin uskottavuus oikeutuksena voi näyttäytyä myös kyseenalaisena. Tämä johtuu esimerkiksi Kiinan bilateraalisuuden eli kahdenvälisyyden ensisijaisesta suosimisesta ulkopoliitikassaan. Kiinalaiset ulkopoliitiikan tutkijat ovat analysoineet, että myös arktisessa politiikassa Kiinan tulisi toimia arktisten valtioiden kanssa kahdenvälisesti välttämättä neuvottelemista monenvälisesti, koska eri valtioilla on erilaiset intressit. Tätä bilateraalista lähestymistapaa Kiina on harjoittanut myös lähialueidensa tärkeissä kysymyksissä, kuten Etelä-Kiinan meren aluekiistoissa.⁴³ Herää kysymys, toteutuisiko Kiinan moraalinen vastuu suurvaltana, jos se painottaisi arktisen politiikan diskursseissa bilateraalisuutta multilateraalisuuden sijasta.

Toisaalta on mahdollista, jos Kiina oikeuttaisi arktista politiikkaansa enemmän bilateraalisuudella, voisi se tarkoittaa arktisen alueen merkityksen kasvua Kiinan ulkopoliittisessa ajattelussa. Tämä johtuu siitä, että bilateraalisuus on keskeinen osa Kiinan ulkopoliittisen ajattelun sisemillä vyöhykkeillä, johon myös Etelä-Kiinan meri kuuluu.⁴⁴ Jos siis tulevaisuudessa Kiinan arktinen politiikka siirtyisi sen ulkopoliittisessa ajattelussa uloimmalta vyöhykkeeltä sisemmäksi, olisi mahdollista, että bilateraalisuus korvaisi multilateraalisuusdiskurssin. Varsinkin arktisen alueen geopoliittisen merkityksen olennainen kasvu voi tulevaisuudessa johtaa siihen. Bilateraalisuus on kuitenkin 2010-luvulla ollut myös Kiinan arktisen politiikan keinovalikoimassa, kuten vuoden 2016 tarkkailijajäsenraportista ilmenee: ”Kiina jatkaa nykyistä bilateraalista ja multilateraalista vuoropuhelua ja yhteistyötä sekä arktisten että ei-arktisten valtioiden kanssa. Samalla se toivottaa tervetulleeksi osallistavamman, kattavamman ja monipuolisemman yhteistyön kaikkien arktisiin asioihin liittyvien sidosryhmien kanssa.”⁴⁵ Pitkällä aikavälillä, aiemmin mainitusta näkökulmasta, Kiinan multilateraalisuusdiskurssin uskottavuus oikeutuksena voi siis näyttäytyä kyseenalaisena.

⁴³ Hong 2014, 274.

⁴⁴ Pitkänen et al. 161–163.

⁴⁵ Observer Review Report, People's Republic of China, 2016. Arctic Council Archive, 4.

Kokonaisuudessaan Kiinan ulkopolitiikan diskursseissa – kuten ’ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden’ narratiivissa – on teemoja, jotka ovat jännitteisessä suhteessa keskenään. Näitä ovat sekä tasavertaisuuden että hierarkkisuuden korostaminen ja Kiinan mahtavuuden mutta myös kunnioituksen korostaminen suhteessa toisiin valtioihin.⁴⁶ Tähän peilaten Kiinan arktisen politiikan multilateraalisuusdiskurssin ristiriita tai jännitteinen suhde bilateraalisuuden kanssa on Kiinalle tyypillistä tasapainoilua. Sen takia Kiinan esittämiä oikeutuksia multilateraalisuudesta ei tule käsittää sellaisinaan, koska niihin sisältyy jännitteitä ja ristiriitoja laajemmassa Kiinan ulkopolitiikan retoriikan kontekstissa. Tämä jännittyneisyys näkyy juuri Kiinan ulkopoliittisen ajattelun sisempien vyöhykkeiden vertaamisessa uloimpiin vyöhykkeisiin, kuten Kiinan toimiin Etelä-Kiinan merellä suhteessa arktiseen alueeseen.

Multilateraalisuusdiskurssin jännittyneisyys näkyi myös Kiinan Ruotsin-suurlähettilään Lan Lijunin puheessa 2012 Arktisen neuvoston puheenjohtajamaan tapaamisessa Tukholmassa:

Tarkkailijajäsenten osallistuminen Arktisen neuvoston työhön perustuu arktisten valtioiden suvereniteetin, suvereenien oikeuksien ja lainkäyttövallan sekä niiden päätösvalan tunnustamiseen neuvostossa. Samaan aikaan jotkut arktiset kysymykset, kuten ilmastonmuutos ja kansainvälinen merenkulku, ovat alueiden rajat ylittäviä ja koskettavat myös ei-arktisten maiden etuja. Arktisilla ja ei-arktisilla valtioilla on yhteisiä intressejä näiden kysymysten ratkaisemisessa, ja niiden tulisi vahvistaa vuoropuhelua ja yhteistyötä.⁴⁷

Alussa Lan painotti pehmeää monenvälistä lähestymistapaa, jossa korostuvat multilateraalisuusdiskurssin mukaiset kansainvälisen oikeuden periaatteet ja yhteiset arvot. Yleisten linjausten, suvereniteetin ja oikeudenkäytön mainintojen jälkeen, Lan siirtyi Kiinan omiin intresseihin ja niiden oikeutukseen arktisen yllirajaisilla seurauksilla, kuten ilmastonmuutoksen vaikutuksilla ei-arktisiin valtioihin. Lanin puheessa oli siis mielenkiintoisesti Kiinan multilateraalisuusdiskurssin pehmeä ja intressipohjainen lähestymistapa vuorovaikutuksellisesti. Tämä jännitteinen vuorovaikutus selittyy osin myös sillä, että Lanin puhe on vuodelta 2012 eli vuotta ennen Kiinan virallista hyväksymistä Arktisen neuvoston tarkkailijajäseneksi. Hänellä oli puhehetkellä Arktisen neuvoston puheenjohtajamaalle, Ruotsille, konkreettinen motiivi ja tarve Kiinan arktisen politiikan oikeuttamiselle.

⁴⁶ Nathan ja Zhang 2021, 58.

⁴⁷ Lan 2012, People’s Republic of China. Arctic Council Archive.

Kiinan arktisen politiikan 2012–2019 multilateraalisuusdiskurssin jännitteinen luonne heijastuu bilateraalisuuden ja multilateraalisuuden välillä sekä pehmeän ja intressipohjaisen lähestymistavan välillä. Kokonaisuudessaan Kiinan multilateraalisuusdiskurssi oikeutuksena koostuu pehmeistä ja varsin laajoista painotuksista kuten aktiivisuudesta, ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden tärkeydestä, mitkä heijastavat myös Kiinan moraalista vastuuta suurvaltana. Näiden painotusten ja etenkin jännittyneisyyden takia multilateraalisuusdiskurssi oikeutuksena voi kuitenkin näyttäytyä kyseenalaisena. Lopulta diskurssi on olennaista hahmottaa osana Kiinan multilateraalisuutta erityispiirtein, sekä osana Kiinan suosimaa YK-keskeistä kansainvälistä järjestelmää.

3 Kunnioitus – ”Tärkeä perusta Kiinan arktiselle politiikalle”

3.1 Oikeutusta tiede- ja tutkimustyöllä ja alkuperäiskansojen kunnioittamisella

Kiinan arktisen politiikan 2012–2019 toinen oikeutuksen diskursseista – kunnioitusdiskurssi – muodostuu multilateraalisuusdiskurssin tavoin erilaisista oikeutuksen keinoista ja painopisteistä. Nämä painopisteet diskurssin sisällä ovat arktisen alueen tiede- ja tutkimustyön tärkeys ja alkuperäiskansojen kunnioittaminen. Nämä muodostavat yhdessä kunnioitusdiskurssin kokonaisuuden, joiden kautta analysoin myös diskurssiin sisältyviä ristiriitoja ja uskottavuutta laajemmassa ’ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden’ sekä Kiinan ulkopolitiikan retoriikan kontekstissa.

Kunnioitusdiskurssin toisella painopisteellä, tiede- ja tutkimustyöllä, on keskeinen rooli arktisten ja ei-arktisten maiden välisessä diplomatiassa. Lisäksi se on keskeinen osa Kiinan arktisen politiikan toimintaa, ja tiede- ja tutkimustyön vahvistamisella Kiina on jo ennen 2010-lukua oikeuttanut kasvavaa läsnäoloaan arktisella.⁴⁸ Panostuksilla tiede- ja tutkimustyöhön Kiina pyrki puheissaan ja raporteissaan oikeuttamaan arktista politiikkaansa asettamalla omistautumisensa arktisen alueen ja sen maiden kunnioitukselle. Tämä näkyi esimerkiksi Kiinan Islannin-suurlähettilään Jin Zhijianin lehdistöhaastattelussa 2019: ”Jo vuosien ajan Kiina on järjestänyt useita tieteellisiä tutkimushankkeita arktisella alueella tutkimusalus Xue Longin (Lumikäärme) sekä vuonna 2014 Huippuvuorten Ny-Ålesundissa rakennetun Keltaisenjoen arktisen tutkimusaseman tukemana”.⁴⁹ Jin oikeutti Kiinan tiede- ja tutkimustyötä auktorisoimalla tradition kautta eli vetoamalla hyväksytyihin tapoihin tai käytäntöihin.⁵⁰ Jin mainitsee myös *Xue Longin* (suom. lumilohikäärme), joka on kiinalainen jäänmurtaja. Sitä voi pitää Kiinan arktisen läsnäolon ja tutkimuksen symbolina, sillä se on mahdollistanut Kiinan aktiivisen tutkimustyön arktisella 1990-luvun puolivälistä lähtien.⁵¹ Auktorisoimalla ja lumilohikäärmeanalogian avulla Jin siis esitti jatkuvuutta ja oikeutusta Kiinan tiede- ja tutkimustyölle sekä koko Kiinan arktiselle läsnäololle.

⁴⁸ Kopra et al. 2023, 11, 49; Alexeeva ja Lasserre 2012, 66.

⁴⁹ Jin 2019, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China.

⁵⁰ van Leeuwen 2007, 96.

⁵¹ Alexeeva ja Lasserre 2012, 62; Kopra et al. 2023, 11.

Arktinen tiede- ja tutkimustyö kunnioitusdiskurssin painopisteenä esiintyy myös tiiviisti Kiinan tarkkailijajäsenraporteissa Arktiselle neuvostolle. Vuoden 2018 raportissa Kiina korosti jatkuvia tutkimus- ja tiedepanostuksiaan seuraavasti:

Kiina on toteuttanut kahdeksan tieteellistä tutkimusretkeä arktiselle alueelle vuodesta 1999 lähtien. Seitsemäs ja kahdeksas tutkimusretki tehtiin vuosina 2016 ja 2017. Kahdeksannella tutkimusretkellä saavutettiin ensimmäistä kertaa napapiirin kiertävä merimatka Jäämerellä. Tämä laajensi arktisten merien ympäristötutkimuksen laajuutta ja sisältöä sekä kerrytti tieteellistä dataa arktisen alueen ymmärtämisen ja suojelun tueksi.⁵²

Oikeutus tapahtui mytopoesilla⁵³, jossa Kiina tarinallistaa tiede- ja tutkimuspanostuksensa positiivisiin lopputulemiin. Koska Kiina tekee aktiivista tutkimusta, se edesauttaa kokonaisuudessaan arktisen alueen ympäristön suojelua, ja täten kunnioittaa arktisten maiden toimintatapoja ja arvoja. Samassa raportissa mainitaan jälleen Kiinan pitkäjänteinen tutkimustyö *Xue Long* -jäänmurtajatutkimusalueksen avulla.⁵⁴ 2010-luvulla Kiina on kuitenkin osallistunut varsin vähän Arktisen neuvoston tieteelliseen toimintaan, ja panostanut sen sijaan enemmän kahdenväliseen tutkimusyhteistyöhön arktisten maiden kanssa.⁵⁵ Kahdenvälisyyden suosimisen tiede- ja tutkimustyössä voi tulkita heijastavan myös multilateraalisuusdiskurssiin sisältynyttä bi- ja multilateraalisuuden välistä jännitettä. Tämä heijastuminen on lisäksi osoitus siitä, kuinka kunnioitusdiskurssi oikeutuksena kulkee multilateraalisuusdiskurssin rajapinnassa – molempiin sisältyy samoja piirteitä ja taustatekijöitä. Samankaltaisia oikeutuksia ja painopisteitä voi esiintyä myös kaikissa kolmessa oikeutuksen päädiskurssissa samanaikaisesti, mikä osoittaa niiden limittäisyyden.

Tiede- ja tutkimustyö oli alkuperäiskansojen kunnioittamisen tavoin Kiinan keino yhdistää oikeutuksensa osaksi arktisen maiden arvoja ja toimintatapoja. Koska arktinen tiede- ja tutkimustyö on tärkeää alueen ekosysteemien ja ilmastonmuutoksen ymmärtämiseksi⁵⁶, niin Kiinan esittämät tutkimustyön saavutukset voivat luoda positiivisen kuvan sen osallisuudesta. Voi siis tulkita, että Kiinan arktisen politiikan oikeuttamisessa tiede- ja tutkimustyö toi lisäarvoa, joten se sopi myös arktisen maiden toimintatapoihin. Samalla sen voi käsittää Kiinan pyrkimykseksi kunnioittaa arktisen alueen muutosta, resursseja ja suvereneja valtioita panostamalla tiedon saamiseen ja ilmastonmuutoksen torjumiseen. Kuten Kiinan Islannin-

⁵² Observer Review Report 2018, People's Republic of China. Arctic Council Archive, 7.

⁵³ van Leeuwen 2007, 92.

⁵⁴ Observer Review Report 2018, People's Republic of China. Arctic Council Archive, 7.

⁵⁵ Kopra et al. 2023, 10–11.

⁵⁶ Ibid., 10.

suurlähettiläs Jin mainitsi, Kiinan arktisen politiikan keskeistä periaatetta eli kunnioitusta toteutetaan tieteellisellä tutkimuksella, ympäristönsuojelulla ja resurssien hyödyntämisellä.⁵⁷ Näin ollen tiede- ja tutkimustyö on oikeutuksen painopisteenä osana laajempaa kunnioitusdiskurssia.

Toinen kunnioitusdiskurssin painopiste on arktisen alueen alkuperäiskansojen kunnioittaminen. Tällä Kiina pyrki osoittamaan vilpittöntä kunnioitustaan arktisen alueen hallintoa ja sen resurssien käyttöä kohtaan, sillä alkuperäiskansat ja niiden toiminnan turvaaminen on keskeisessä asemassa Arktisen neuvoston toiminnassa.⁵⁸ Arktisen alueen alkuperäiskansojen kunnioittaminen näkyi varaulkoministeri Zhangin puheessa 2015 vahvasti:

Arktisen alueen alkuperäiskansojen osalta Kiina kunnioittaa heidän perinteitään ja kulttuuriaan sekä ottaa vakavasti heidän huolenaiheensa ja tarpeensa. Tulevaisuudessa Kiina jatkaa panostustaan alkuperäiskansoihin sopivien ohjelmien kautta. Kiina tarjoaa rahoitustukea asiaankuuluville rahastoille tukeakseen alkuperäiskansojen kapasiteetin kehittämistä.⁵⁹

Zhang hyödynsi mytopoeesia, jossa Kiinan panostus ja kunnioitus arktisen alueen alkuperäiskansoille tarinallistetaan tuottamaan positiivisia lopputulemia eli tuottamaan rahoituksellista tukea ja siten hyvinvoinnin kasvattamista. Pimention Zhangin puheessa kuitenkin jäi, miten Kiinan panostukset arktisen alkuperäiskansoille, kuten ”sopivat ohjelmat” ja ”rahoitustukea asiaankuuluville rahastoille”, konkreettisesti toteutettaisiin. Toisaalta tätä pimentoa hieman valaistiin Kiinan tarkkailijajäsenraportissa Arktiselle neuvostolle 2016: ”Kiina on osallistunut Alkuperäiskansojen sihteeristön hankkeeseen juhlistaakseen Arktisen neuvoston 20-vuotisjuhlaa”⁶⁰ Kiinalla oli siis tarve osoittaa kunnioitustaan arktisen alueen alkuperäiskansoille, mikä olisi linjassa Arktisen neuvoston ja sen maiden toimintatavan kanssa.

Zhangin lisäksi ulkoministeri Wang Yi painotti puheessaan 2015 Kiinan arvostusta alkuperäiskansoille: ”Kunnioitus on keskeinen perusta Kiinan arktisessa politiikassa. Kiina kunnioittaa arktisten maiden suvereniteettia, suvereenia oikeuksia ja lainkäyttövaltaa arktisella alueella sekä arktisten alkuperäiskansojen perinteitä ja kulttuuria.”⁶¹ Wang sisällytti

⁵⁷ Jin 2019, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China.

⁵⁸ Koivurova ja Heinämäki 2006, 101–104; Koivurova et al. 2019, 54.

⁵⁹ Zhang Ming 2015, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China.

⁶⁰ Observer Review Report 2016, People’s Republic of China. Arctic Council Archive, 3.

⁶¹ Wang Yi 2015, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China.

alkuperäiskansojen painottamisen osaksi Kiinan keskeistä Arktisen politiikan periaatetta eli kunnioitusta. Samoin teki ulkoministeriön tiedottaja Hong 2013, kun Kiina hyväksyttiin Arktisen neuvoston tarkkailijajäseneksi. Hän painotti lyhyessä kommentissaan Kiinan tukea ja kunnioitusta alkuperäiskansojen intresseille, arvoille ja kulttuurille.⁶² Wang ja Hong sanoittivat tätä kunnioitusta moraalistamalla, jossa oikeutus liitettiin tiettyihin arvodiskursseihin⁶³ eli Arktisen neuvoston arvodiskurssiin alkuperäiskansojen kunnioittamisesta.

Painotukset arktisesta tiede- ja tutkimustyöstä ja alkuperäiskansojen kunnioittamisesta muodostavat Kiinan arktisen politiikan 2012–2019 toisen oikeutuksen päädiskurssin eli kunnioitusdiskurssin kokonaisuuden. Näitä painopisteitä Kiina oikeutti puheissaan ja raporteissaan auktorisoimalla ja tarinallistamalla tiede- ja tutkimustyönsä sekä alkuperäiskansojen kunnioittamisensa positiivisiin lopputulemiin. Lisäksi Kiinan edustajat moraalistivat jälkimmäistä liittämällä sen osaksi hyväksytyä Arktisen neuvoston toimintatapaa ja arvodiskurssia. Yhteenvetona voi todeta, että Kiina oikeutti arktista politiikkaansa pehmeällä kunnioituksella, johon kuitenkin sisältyi Kiinalle keskeisiä intressejä. Nämä intressit selviävät tarkastelemalla kunnioitusdiskurssin ja sen painopisteiden taustatekijöitä sekä tarkoitusperiä.

3.2 Pehmeää kunnioitusta vai omia tavoitteita?

Kiinan arktisen politiikan 2012–2019 kunnioitusdiskurssin ja sen painopisteiden tarkoitusperät heijastavat oikeutuksena toimimisen lisäksi Kiinalle tärkeitä intressejä. Etenkin toinen painopiste, tiede- ja tutkimustyö, sisältää niitä. Arktisen alueen merkittävät energiareсурssit ja jäätikön sulamisen mahdollistamat lyhyemmät kauppareitit ovat kiinnostaneet Kiinaa. Se on lanseerannutkin taloudellisia mahdollisuuksia kasvattavan *Jääsilkkitie*-hankkeen vuonna 2018 osana arktisen politiikan strategiaansa. Hankkeen tavoitteena on luoda Kiinalle lyhyempiä kuljetusreittejä ja pääsyä arktisen alueen energiareсурsseihin kuten kaasuun ja öljyyn, mikä on muodostanut Kiinalle myös tarpeen arktisen tiede- ja tutkimustyön vahvistamiselle.⁶⁴ Tämä tarve on kunnioitusdiskurssin taustalla, jolloin tiede- ja tutkimustyö oikeutuksen painopisteenä palvelee saman aikaisesti Kiinan omia intressejä.

⁶² Hong 2013, Ministry of Foreign Affairs People's Republic of China.

⁶³ van Leeuwen 2007, 97–98.

⁶⁴ Wang ja Ma 2024, 2–3; Tillman et al. 2018 345–350.

Ulkoministeri Wang valotti Kiinan tiede- ja tutkimustyötä, kun hän mainitsi puheessaan 2015, että Kiina tulee, niin kuin aina, sitoutumaan arktiseen tieteelliseen tutkimukseen ja käytännön yhteistyöhön. Hän perusteli tätä sillä, että arktisen alueen tutkiminen on ihmiskunnan yhteinen tehtävä, jolloin tiede- ja tutkimustyön voi käsittää Kiinan pyrkimykseksi kunnioittaa arktisten maiden toimintatapoja. Myös Kiinan Ruotsin-suurlähettiläs Lan painotti 2012, että suurin osa Kiinan arktisesta toiminnasta on tieteellistä tutkimusta.⁶⁵ Tiede- ja tutkimustyön Kiinan arktisen politiikan kunnioitusdiskurssin painopisteenä voi siis hahmottaa kaksoiskäyttöiseksi; se korostaa Kiinan omistautumista ja kunnioitusta arktisen alueen ja sen maiden tarpeille ja arvoille toimien oikeutuksena, mutta samalla palvelee Kiinan omia intressejä esimerkiksi *Jääsilkkitie* -hankkeen ja sotilaallisten tarpeiden muodossa.

Tämä kaksoiskäyttöisyys linkittyy myös Kiinan ja Xi Jinpingin käsitykseen 'ihmiskunnan jaetusta yhteisestä tulevaisuudesta' eli valtioiden tasavertaisesta maailmanjärjestyksestä, jossa Kiina olisi, kriittisten tulkintojen mukaan, kuitenkin johtava valtakeskus. Kiinalaistutkijoiden Wangin ja Man mukaan Kiinan arktisen politiikan suurena haasteena on ollut arktisten maiden vakuuttaminen siitä, että 'jaettu yhteinen tulevaisuus' arktisella alueella – jota myös ulkoministeri Wang puheessaan sivusi – on vilpitön ilman valtopoliittisia intressejä. Herää kysymys, miten Kiina siis pystyisi rakentamaan arktisella alueella luottamusta ilman sen aikeiden vilpittömyyden kyseenalaistamista.⁶⁶ Kiinan kunnioitusdiskurssin tiede- ja tutkimustyön kaksoiskäytön ensimmäisen osan, omistautumisen ja kunnioituksen osoituksen, voi liittää osaksi tätä arktisen alueen 'ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden' missiota ja vakuuttamista. Kiinan tavoitteena onkin ollut lisätä resurssejaan arktisen ympäristön ja ilmastonmuutoksen tutkimukseen eli hankkeisiin, jotka sopivat hyvin arktisten maiden ympäristöarvoihin.⁶⁷ Kiina pyrki siis tiede- ja tutkimustyön liittämiseen osaksi arktisen alueen hyväksytyjä arvoja ja toimintatapoja, mikä toimi samalla luottamuksen rakentamisena arktisille maille. Kiinan arktisen politiikan oikeutukseen ja 'ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden' vakuuttamiseen liittyy kuitenkin jarruttava tekijä, joka on tiede- ja tutkimustyön kaksoiskäytön jälkimmäinen osa.

Tämä jälkimmäinen osa, Kiinan omat intressit, paljastaa kunnioitusdiskurssin sisältyviä ristiriitoja. Painopiste linkittyy *Jääsilkkitien* ohella vahvasti Kiinan arktisiin sotilaallisiin tarpeisiin, ja Kiinassa aloitettiinkin 2010-luvulla useita arktisen alueen tieteellisiä hankkeita,

⁶⁵ Wang Yi 2015; Lan 2012, People's Republic of China. Arctic Council Archive.

⁶⁶ Wang ja Ma 2024, 5–6.

⁶⁷ Ibid., 5–7.

joilla on selkeästi sotilaallisia ulottuvuuksia. Lisäksi Kiinan asevoimat ovat rahoittaneet arktista tutkimusta ja merenkuluteknologian kehittämistä.⁶⁸ Tässä mielessä Kiinan arktisen politiikan kunnioituksen osoittaminen oikeutuksena tiede- ja tutkimustyön avulla heijastuu kyseenalaisena, ja se voi heikentää myös Kiinan ’ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden’ uskottavuutta. Lisäksi Kiinan arktisen tiede- ja tutkimustyön sotilaallinen ulottuvuus on ristiriidassa Kiinan ulkopoliittisen ajattelun uloimman vyöhykkeen kanssa, missä päällimmäisinä keinoina ovat taloudellinen ja pehmeä diplomaattinen vaikuttaminen.⁶⁹ On mielenkiintoista pohtia, onko tämä sotilaallinen ulottuvuus ollut merkki arktisen alueen merkityksen kasvusta Kiinalle sen ulkopoliittisessa ajattelussa, vaikka virallisesti se ei olekaan Kiinan ulkopoliittikan ensisijainen vaikuttamissuunta. Toisaalta on vaikea arvioida, kuinka suuri paino sotilaallisilla tekijöillä on kokonaisuudessaan ollut Kiinan arktisessa tiede- ja tutkimustyössä 2010-luvulla. Näin ollen sitä ei voi pitää aukottomana todisteena arktisen alueen selkeästä merkityksen kasvusta Kiinan ulkopoliittisessa ajattelussa.

Kunnioitusdiskurssin toinen painopiste, alkuperäiskansojen kunnioittaminen, on toistuva Kiinan arktisen politiikan puheissa ja raporteissa 2012–2019. Esimerkiksi varaulkoministeri Zhang mainitsi puheessaan 2015 arktisen alueen alkuperäiskansojen kunnioittamisen eri muodoissa neljä kertaa. Lisäksi tarkkailijajäsenraporteissa 2016 ja 2018 se toistetaan yhteensä kolme kertaa. Sen sijaan Kiinan Ruotsin-suurlähettilään puheessa 2012 ja Islannin-suurlähettilään haastattelussa 2019 alkuperäiskansojen kunnioittamista osana Kiinan arktista politiikkaa ei mainita kertaakaan.⁷⁰ Tämä kertoo siitä, kuinka alkuperäiskansojen kunnioittaminen oikeutuksena keskittyi Kiinan korkeampien ulkopoliittisten edustajien puheisiin sekä Arktisen neuvoston tarkkailijajäsenraportteihin kansainväliselle yleisölle monenvälisissä tapaamisissa. Sen sijaan kahdenvälisten suhteiden kontekstissa, kuten Kiinan Islannin-suurlähettilään haastattelussa, alkuperäiskansojen kunnioittaminen osana Kiinan arktista politiikkaa jäi minimaaliselle huomiolle verrattuna varaulkoministeri Zhangin ja ulkoministeri Wangin puheisiin. Näin ollen voi tulkita, että Kiina suosi alkuperäiskansojen kunnioittamista arktisen politiikkansa oikeutuksena enemmän monenvälisissä konteksteissa kuin kahdenvälisissä, mikä heijastaa multilateraalisuusdiskurssiin sisältyntä bi- ja

⁶⁸ Kopra et al. 2023, 49.

⁶⁹ Pitkänen et al. 2023, 161–162.

⁷⁰ Zhang 2015, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China; Observer Review Report 2016, People’s Republic of China. Arctic Council Archive; Observer Review Report 2018, People’s Republic of China. Arctic Council Archive; Lan 2012, People’s Republic of China. Arctic Council Archive; Jin 2019, Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China.

multilateraalisuuden välistä jännitettä. Tämä epäjohtonmukaisuus voi herättää myös kysymyksiä Kiinan kunnioitusdiskurssin uskottavuudesta oikeutuksena.

Kiinan todellinen suhtautuminen alkuperäiskansoihin ja sitä kautta myös sen oikeutuksen uskottavuuden arvioiminen osana arktista politiikkaa 2012–2019 on monimutkaista. Koivurova et al. hahmottavat, että Kiina ei esimerkiksi tunnusta virallisesti yhtäkään sen omien rajojen sisäpuolella asuvaa etnistä ryhmää alkuperäiskansaksi. Sen sijaan kansainvälisellä tasolla Kiina on tukenut alkuperäiskansojen oikeuksia jo pidemmän aikaa. Arktisessa politiikassaan Kiina ei kuitenkaan ollut 2010-luvulla organisoinut käytännön yhteistyötä Arktisen neuvoston alkuperäiskansojen järjestöjen kanssa, toisin kuin esimerkiksi Singapore ja Euroopan unioni.⁷¹ Toisaalta Kiinan tarkkailijajäsenraportissa Arktiselle neuvostolle 2018 korostettiin sen organisoimaa toimintaa arktisen alueen alkuperäiskansojen hyväksi:

Kiina kunnioittaa arktisten alueiden asukkaiden, mukaan lukien alkuperäiskansojen, perinteitä ja kulttuureja sekä sitoutuu säilyttämään heidän ainutlaatuiset elämäntapansa ja arvonsa. Norjassa 25.–28. tammikuuta 2016 järjestetyssä konferenssissa Kiinan valtiollinen merentutkimusvirasto isännöi oheistapaamista teemalla "Arktisten alkuperäiskansojen kestävä kehitys ja Aasian panostus", jossa keskusteltiin Aasian maiden mahdollisuuksista edistää arktisten alkuperäiskansojen hyvinvointia. Arktisen neuvoston 20-vuotisjuhlassa vuonna 2016 Kiina teki taloudellisen lahjoituksen Alkuperäiskansojen sihteeristölle tukeakseen sen työtä arktisten alkuperäiskansojen historiallisen tarinakartan laatimisessa.⁷²

Herää kysymys, oliko alkuperäiskansojen kunnioittaminen Kiinalle vain diskursiivinen painopiste arktisen politiikkansa oikeuttamiselle, vai olisiko se tosiasiasa sitoutunut tähän Zhangin, Wangin ja tarkkailijajäsenraportin painotusten mukaisesti, jos Kiinan vaikutusvalta arktisella alueella kasvaisi suuremmaksi. Lisäksi Koivurova et al. havainnot⁷³ vahvistavat sitä käsitystä, että Kiina tavoitteli puheissaan alkuperäiskansojen kunnioituksella vain asemointia hyväksytyihin Arktisen neuvoston toimintatapoihin ja arvoihin. Ulkopoliittisen johdon puheet ja Kiinan toimet alkuperäiskansojen kunnioittamisesta olivat siis jossain määrin ristiriidassa, mikä voi nakertaa myös koko kunnioitusdiskurssin uskottavuutta. Toisaalta Kiinan tarkkailijajäsenraportissa luetellut toimet osoittivat operatiivisen tason sitoutumista

⁷¹ Koivurova et al. 2019, 57–58.

⁷² Observer Review Report 2018, People's Republic of China. Arctic Council Archive, 5.

⁷³ Ks. Koivurova et al. 2019, 57–58.

alkuperäiskansojen kunnioittamiselle, minkä taas voi käsittää vahvistavan kunnioitusdiskurssia.

Kokonaisuudessaan molemmat kunnioitusdiskurssin painopisteet ilmentävät Kiinan arktisen politiikan 2012–2019 oikeuttamisen strategiaa, jossa tiede- ja tutkimustyö sekä alkuperäiskansojen kunnioittaminen asetetaan osaksi Arktisen neuvoston ja sen maiden toimintatapoja ja arvoja. Oikeutuksena nämä painopisteet ja niistä muodostuva kunnioitusdiskurssi näyttäytyvät pehmeinä, helposti lähestyttävänä sekä arktisten ja ei-arktisten maiden yhteistä etua korostavina. Diskurssin ja sen painopisteiden taustalla on kuitenkin tekijöitä, jotka palvelevat Kiinan omia arktisia tavoitteita. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi arktisen tiede- ja tutkimustyön hyödyntäminen Kiinan omiin taloudellisiin ja sotilaallisiin tarkoituksiin. Kunnioitusdiskurssin voi siis hahmottaa kahdella tavalla: pehmeänä oikeutuksena tai Kiinan omia arktisia tavoitteita palvelevana kokonaisuutena. Allegoriana Kiinan arktista toimijuutta 2012–2019 voisi kuvata kunnioitusdiskurssin perusteella siis pehmeäksi lumilohikäärmeeksi, jonka sisältä paljastuu kuitenkin intressien sävyttämä ydin.

4 Konvergenssi oikeutuksena – ”Kiina on lähes-arktinen valtio”

4.1 Lähentymistä historialla, saavutuksilla ja suorilla vaikutuksilla

Kiina profiloit itsensä arktisen politiikkansa puheissa ja raporteissa 2012–2019 ”lähes-arktiseksi valtioksi”. Tämä ilmaus on toiminut Kiinalle sekä pyrkimyksenä arktisen identiteetin rakentamiselle⁷⁴ että diskursiivisena keinona arktisen politiikan oikeuttamiselle. ”Lähes-arktinen valtio” ilmaus alkoi esiintyä Kiinan sisä- ja ulkopoliittikan diskursseissa ennen Arktisen neuvoston ministerikokousta vuonna 2013, jolloin neuvosto päätti uusien pysyvien tarkkailijajäsenten hyväksymisestä. Ilmauksen alkuperäinen tavoite olikin tukea Kiinan tarkkailijajäsenhakemusta Arktiseen neuvostoon.⁷⁵ Hakemuksen hyväksymisen 2013 jälkeen ilmaus on kuitenkin vakiintunut tärkeäksi osaksi Kiinan arktisen politiikan yhtä oikeutuksen diskurssia eli konvergenssidiskurssia.

Konvergenssin eli lähentymisen voi hahmottaa keinoksi ja ideologiseksi kokonaisuudeksi, jolla poliitikot pyrkivät oikeuttamaan ja edistämään omia poliittisia tavoitteitaan.⁷⁶ Tätä lähentymistä Kiinan ministerit ja suurlähettiläät esittivät puheissaan 2012–2019, mitä voi pitää oikeutuksena Kiinan arktiselle politiikalle. Lähentymiselle oikeutuksena esiintyy multilateraalisuus- ja kunnioitusdiskurssin tavoin painopisteitä, jotka muodostavat konvergenssidiskurssin kokonaisuuden. Toinen näistä painopisteistä on Kiinan arktisen politiikan ja läsnäolon historian sekä saavutusten korostaminen. Kuten Kiinan Islannin-suurlähettiläs Jin painotti haastattelussaan, Kiinan arktinen politiikka ja läsnäolo ei ole uusi asia:

Kiina on ollut mukana arktisissa asioissa jo pitkään. Jo vuonna 1925 Kiina liittyi Spitsbergenin sopimukseen. Kiina on merkittävä toimija arktisella alueella ja maantieteellisesti ”lähes-arktinen valtio”, eli yksi mannermaista, jotka sijaitsevat lähimpänä napapiiriä.⁷⁷

Jin oikeutti Kiinan arktista politiikkaa auktorisoimalla tradition avulla⁷⁸ eli vetoamalla pitkälle historiaan ulottuvaan käytäntöön, joka osoittaa Kiinan arktisen osallisuuden. Jinin oikeutus

⁷⁴ Allan 2018, 5.

⁷⁵ Andersson 2021, 6.

⁷⁶ Sampson ja Lugo 2003, 84.

⁷⁷ Jin 2019, Ministry for Foreign Affairs People’s Republic of China.

⁷⁸ van Leeuwen 2007, 96.

vastaa myös implisiittiseen kysymykseen siitä, miksi Kiinan osallisuus arktisella alueella on tärkeää.

Jinin ohella varaulkoministeri Zhang nosti puheessaan Kiinan arktisen politiikan pitkän historian:

Kiina suuntasi katseensa arktiselle alueelle jo 90 vuotta sitten. Vuonna 1925 se liittyi Svalbardin sopimukseen, mikä merkitsi Kiinan arktisen osallistumisen alkua. 1990-luvulta lähtien Kiinan toiminta arktisella alueella on laajentunut sekä sisällöllisesti että alueellisesti.⁷⁹

Zhang hyödynsi Jinin tapaan oikeutusta auktorisoimalla tradition avulla eli vetoamalla historialliseen käytäntöön. Toisaalta maininta, että vuoden 1925 Svalbardin sopimus merkitsi alkua Kiinan arktiselle osallistumiselle, voi näyttytyä kyseenalaisena. On mahdollista, että vasta 2010-luvulla – Kiinan arktisten intressien aktivoitumisen seurauksena – Kiinan johdossa on luotu näkemys alkamisajankohdasta kaukaa historiasta, jotta sen arktinen läsnäolon oikeuttaminen näyttytyisi uskottavalta.

Historiallisen läsnäolon lisäksi Kiina osoitti lähentymistään arktisilla saavutuksillaan. Esimerkiksi Arktisen neuvoston tarkkailijajäsenraportissa 2018 mainittiin saavutuksia jälleen tradition keinoin vetoamalla totuttuun toimintatapaan ja käytäntöön:

Kiina on käynyt kahdenvälisiä neuvotteluja arktisista asioista kaikkien arktisten valtioiden kanssa. Vuonna 2010 Kiina ja Yhdysvallat perustivat vuosittaisen merioikeutta ja napaseutuja koskevan vuoropuhelumekanismin. Kiina ja Venäjä ovat käyneet jatkuvia arktisia keskusteluja vuodesta 2013 lähtien. Vuonna 2012 Kiina ja Islanti allekirjoittivat arktista yhteistyötä koskevan puitesopimuksen.⁸⁰

Kahdenvälisten saavutusten korostamisella arktisten valtioiden, kuten Yhdysvaltojen, Venäjän ja Islannin kanssa Kiina pyrki vahvistamaan identiteettiään ”lähes-arktisenä valtiona”. Identiteetin vahvistamisen ohella saavutukset toimivat oikeutuksena Kiinan arktiselle lähentymiselle. Lisäksi tarkkailijajäsenraportissa sekä varapääministeri Zhangin puheessa nostettiin esiin Kiinan saavutuksia traditiolla myös tiede- ja tutkimustyössä, ilmastonmuutoksen torjumisessa sekä monenvälisen yhteistyön aktiivisuudessa.⁸¹ Kiinan arktiset saavutukset linkittyvät siis mielenkiintoisesti myös multilateraalisuus- ja kunnioitusdiskurssien painopisteisiin, mikä ei ainoastaan kerro saavutusten merkityksestä

⁷⁹ Zhang 2015, Ministry for Foreign Affairs People’s Republic of China.

⁸⁰ Observer Review Report 2018, People’s Republic of China. Arctic Council Archive, 7.

⁸¹ Observer Review Report 2018, People’s Republic of China. Arctic Council Archive, 7; Zhang 2015, Ministry for Foreign Affairs, People’s Republic of China.

konvergenssidiskurssissa, vaan myös niiden tärkeydestä Kiinan arktisen politiikan oikeuttamisessa yleisesti.

Toinen konvergenssidiskurssin painopiste on arktisen alueen suorat vaikutukset Kiinalle. Tämän painopisteen voi tulkita myös osaksi Kiinan 'ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden' narratiivia. Esimerkiksi suurlähettiläs Jin painotti arktisen alueen kehityksen suoria vaikutuksia Kiinalle:

Arktisen alueen luonnonolosuhteet ja niiden muutokset vaikuttavat suoraan Kiinan ilmastoon ja ekologiseen ympäristöön sekä sitä kautta sen taloudellisiin etuihin muun muassa maataloudessa, metsätaloudessa, kalastuksessa ja meriteollisuudessa. Kiina on tiiviisti mukana arktisen alueen rajat ylittävissä ja globaaleissa kysymyksissä, erityisesti ilmastonmuutoksen, ympäristön, tieteellisen tutkimuksen, laivareittien hyödyntämisen, luonnonvarojen etsinnän ja hyödyntämisen, turvallisuuden sekä globaalin hallinnan aloilla. Nämä kysymykset ovat keskeisiä kaikkien maiden ja ihmiskunnan olemassaololle ja kehitykselle sekä vaikuttavat suoraan myös ei-arktisten maiden, kuten Kiinan, etuihin.⁸²

Jin nosti esiin Kiinan lähentymistä ja läsnäoloa ilmaisuilla kuten ”suoraan”, ”tiiviisti mukana” ja ”vaikuttavat suoraan myös ei-arktisten maiden”. Näistä ilmaisuista saa kuvan, kuinka arktisella alueella on suora syy-seuraussuhde Kiinalle ja sen intresseille, joten sen läsnäolo ja lähentyminen arktisella olisi perusteltua. Jinin painotukset sointuivat myös osuvasti 'ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden' kanssa; koska arktisen alueen kehitys on ratkaisevaa koko ihmiskunnan kannalta, on Kiinan lähentyminen ja läsnäolo alueella oikeutettua. Näin ollen Jinin oikeutti Kiinan arktista lähentymistä ja politiikkaa mytopoesilla eli tarinallistamalla, jonka voi tulkita myös käänteiseksi. Jinin oikeutuksessa sisältyi siis tarinallistaminen haitallisiin lopputuloksiin siitä, jos ei-arktiset tai lähes-arktiset valtiot eivät vaikuttaisi arktisella alueella, niin se olisi kohtalokasta koko ihmiskunnalle.

Jinin mainitsemat arktisen alueen suorat vaikutukset Kiinalle esiintyvät tarinallistamalla myös Kiinan Ruotsin-suurlähettilään Lanin puheessa: ” Kiina on lähes-arktinen valtio. Arktisen alueen taloudellinen kehitys ja luonnonmuutokset vaikuttavat merkittävästi Kiinan ilmastoon, ekologiseen ympäristöön, maataloustuotantoon sekä sosiaaliseen ja taloudelliseen kehitykseen.”⁸³ Nämä Lanin mainitsemat vaikutukset Kiinalle toimivat perusteena myös ulkoministeri Wang Yin julistukselle siitä, että arktisen alueen huolehtiminen ja tutkiminen on koko ihmiskunnan tehtävä. Myös varaulkoministeri Zhang korosti, että alueen kehitys liittyy

⁸² Jin 2019, Ministry for Foreign Affairs People's Republic of China.

⁸³ Lan 2012, People's Republic of China. Arctic Council Archive.

koko ihmiskunnan selviytymiseen.⁸⁴ Voi siis tulkita, että arktisen alueen suorat vaikutukset Kiinalle olivat yksi tapa rakentaa 'ihmiskunnan jaettua yhteistä tulevaisuutta', jonka taustalla on ajatus moninapaisesta kansainvälisestä järjestelmästä. Arktisen alueen suorat vaikutukset Kiinalle muistuttavat myös mielenkiintoisesti kunnioitusdiskurssin tiede- ja tutkimustyön kaksoiskäyttöisyyttä, sillä painopiste toimii samaan aikaan sekä oikeutuksena että 'ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden' mukaisen ajattelun vahvistamisena.

Kokonaisuudessaan konvergenssi eli lähentyminen rakentuu Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskurssina kahdesta painopisteestä, jotka ovat Kiinan arktisen historian ja saavutusten sekä arktisen alueen suorien vaikutusten korostaminen. Arktista historiaa ja saavutuksia Kiina painotti erityisesti auktorisoimalla tradition kautta vetoamalla totuttuihin käytäntöihin, kuten maan 90 vuoden arktiseen läsnäoloon. Sen sijaan suoria vaikutuksia Kiina oikeutti puheissaan erityisesti mytopoesilla eli tarinallistamalla kehityskulkuja positiivisiin tai negatiivisiin lopputulemiin. Tarinallistaminen oikeutuksen keinona kytkeytyy kiinnostavalla tavalla myös 'ihmiskunnan jaettuun yhteiseen tulevaisuuteen', jonka voi käsittää keskeiseksi taustatekijäksi koko konvergenssidiskurssille.

4.2 Oikeutus sekä työkalu 'ihmiskunnan jaetulle yhteiselle tulevaisuudelle'

Kiinan lähentyminen arktiseen alueeseen 2012–2019 ei ollut vain oikeutusta, vaan se liittyi laajemmin Kiinan ulkopolitiikan kontekstiin, johon kuuluu kiinalainen käsitys kansainvälisen politiikan diskurssivallasta. Puranen ja Kopra jäsentävät tämän diskurssivallan Kiinan kyvyksi kontrolloida kansainvälisen politiikan narratiiveja, jotka onnistuessaan johtaisivat maan normatiiviseen ja lailliseen vaikutusvaltaan esimerkiksi arktisella alueella.⁸⁵ Tämä poliittinen ajattelu on esimerkiksi konvergenssidiskurssin suorien vaikutusten painotusten taustalla, missä arktinen alue kehystettiin koko ihmiskunnan yhteiseksi tehtäväksi. Muun muassa suurlähettiläs Jin nosti tämän esiin haastattelussaan: ”Arktisen alueen tulevaisuus koskee arktisten valtioiden etuja, ei-arktisten valtioiden hyvinvointia sekä koko ihmiskuntaa”.⁸⁶ Varaulkoministeri Zhang puolestaan mainitsi, että arktiset haasteet, kuten ilmastonmuutos, vaativat yhteistä vastuuta kaikilta osapuolilta.⁸⁷ Lähentymisellä arktisen alueen kanssa Kiina siis pyrki rakentamaan alueen hallinnan ihmiskunnan yhteiseksi tehtäväksi, jolloin Kiina voisi asemoitua vastuullisena suurvaltana samalla kasvattaen aiemmin mainittua normatiivista ja

⁸⁴ Wang Yi 2015; Zhang 2015, Ministry for Foreign Affairs People's Republic of China.

⁸⁵ Puranen ja Kopra 2023, 244–245.

⁸⁶ Jin 2019, Ministry of Foreign Affairs People's Republic of China.

⁸⁷ Zhang 2015, Ministry of Foreign Affairs People's Republic of China.

laillista vaikutusvaltaansa. Kiinan lähentymisessä oikeutuksena löytyy kuitenkin myös kysymyksiä, jotka voivat nakertaa sen uskottavuutta.

Kiinan arktisen politiikan historian ja saavutusten painottamista voi kyseenalaistaa. Vaikka Kiina on ollut aktiivinen esimerkiksi arktisessa tiede- ja tutkimustyössä 1990-luvulta lähtien, on sen laajempi arktinen politiikka aktivoitunut kunnolla vasta 2010-luvulla. Vielä vuonna 2009 Kiinan silloinen varaulkoministeri Hu Zhengyue julisti, että Kiinalla ei ole politiikkaa arktisen alueen suhteen. Sen sijaan ulkoministeri Zhangin ja suurlähettiläs Jinin painotukset Kiinan 90 vuoden arktisesta läsnäolosta ilmentävät toista.⁸⁸ Tämä kuvastaa hyvin Kiinan arktisen politiikan retorista suunnanmuutosta 2010-luvulla, mutta samalla herättää kysymyksiä sen historian ja saavutusten painottamisesta osana konvergenssidiskurssia.

Lisäksi historian ja saavutusten painottaminen auktorisoimalla tradition avulla vetoamalla totuttuihin käytäntöihin ja toimintatapoihin voi luoda käsityksen, että Kiinalla on ollut jatkuva ja positiivinen läsnäolo arktisella. Kiina painotti myös 2018 tarkkailijajäsenraportissaan, että näin tulee olemaan jatkossakin.⁸⁹ Traditiolla oikeuttaminen ja kuva Kiinan jatkuvasta läsnäolosta arktisella voi kuitenkin herättää kysymyksiä, jos sitä peilaa esimerkiksi Kiinan johdon vyöhykejattelumalliin kansainvälisestä toimintaympäristöstä. Tässä arktinen alue on ajattelun uloimmalla vyöhykkeellä yksi monista ulkopoliittisten suunnista, eikä se ensisijaisin. Arktinen alue ei ole siis Kiinan ydinintresseissä, mutta se on sille kuitenkin kriittinen ja strateginen alue.⁹⁰ Kiinan välittämä kuva arktisen politiikan ja läsnäolon jatkuvuudesta on kuitenkin ymmärrettävää, jos ottaa huomioon alueen kasvaneen geopoliittisen merkityksen. Tämä yhdistyy mielenkiintoisesti jälleen siihen, kuinka arktinen alue on mahdollisesti siirtynyt Kiinan johdon vyöhykejattelumallissa 2010-luvulla uloimmalta vyöhykkeeltä sisemmäksi. Historian, saavutusten ja jatkuvan läsnäolon korostaminen 2012–2019 voi siis herättää kysymyksiä, mutta se kytkeytyy arktisen alueen kasvaneeseen merkitykseen, jota voi pitää Kiinan lähentymisen uskottavuutta vahvistavana tekijänä.

Suorien vaikutusten voi käsittää uskottavaksi painopisteeksi, sillä arktisen alueen kehitys vaikuttaa Kiinan ympäristöön ja väestöön. Kuten suurlähettiläiden Lanin ja Jinin puheenvuoroissa sekä vuoden 2018 tarkkailijajäsenraportissa korostettiin, arktisen alueen olosuhteet ja ilmastonmuutos vaikuttavat suoraan Kiinan ilmastoon. Täten ne vaikuttavat

⁸⁸ Alexeeva ja Lasserre 2012, 66; Zhang 2015; Jin 2019, Ministry of Foreign Affairs People's Republic of China.

⁸⁹ Observer Review Report 2018, People's Republic of China. Arctic Council Archive, 7.

⁹⁰ Mattlin et al. 2022, 294; Puranen ja Kopra 2023, 241; Andersson 2021, 2.

myös epäsuorasti Kiinan taloudellisiin intresseihin esimerkiksi metsä-, kala- ja meriteollisuudessa.⁹¹ Vaikka Kiinan pohjoisin maa-alue sijaitsee yli 1 400 kilometrin päässä napapiiristä, niin Kiinassa syntyi 2010-luvulla näkemys, että maantieteellinen läheisyys ja ilmastonmuutoksen vaikutukset oikeuttavat sen osallistumisen arktiseen hallintoon.⁹² Näin suorien vaikutusten painotus kytkeytyy mielenkiintoisesti ilmastonmuutoksen kautta osaksi sekä konvergenssidiskurssia että multilateraalisuusdiskurssia.

Kokonaisuudessaan konvergenssidiskurssista ei löydy niin paljon sisäisiä ristiriitoja kuin multilateraalisuus- ja kunnioitusdiskurssista. Kiinan lähentyminen sen arktisen politiikan oikeutuksena 2012–2019 näyttäytyy vähemmän ristiriitaiselta esimerkiksi suorien vaikutusten uskottavuuden takia. Lähentymisessä oikeutuksena ei siis ollut niin selkeää intressipohjaista lähestymistapaa, vaan se kytkeytyi vielä selkeämmin pehmeään vaikuttamiseen. Toisaalta Kiinan ulkopoliittiset intressit voidaan kytkeä konvergenssidiskurssiin laajemmin 'ihmiskunnan jaetun yhteisen tulevaisuuden' kautta, mutta ne eivät tule niin selkeästi esiin kuin esimerkiksi kunnioitusdiskurssin tiede- ja tutkimustyön painottamisessa. Kiinan pyrkimys rakentaa lähentymisellä arktisen alueen hallinta koko ihmiskunnan yhteiseksi tehtäväksi viestii, että konvergenssidiskurssi ei ainoastaan oikeuta Kiinan arktista politiikkaa, vaan toimii myös työkaluna Kiinan diskurssivallan kasvattamiselle kansainvälisessä järjestelmässä.

⁹¹ Koivurova et al. 2019, 39; Lan 2012; Jin 2019, Ministry of Foreign Affairs People's Republic of China; Observer Review Report 2018, People's Republic of China. Arctic Council Archive, 4; Kopra et al. 2023, 17.

⁹² Koivurova ja Kopra 2020, 26–27.

5 Johtopäätökset – Pehmeät diskurssit, kova ydin

Nathan ja B. Zhang kuvaavat Xi Jinpingin ja Kiinan 2010-luvun diplomatiataa ja ulkopolitiikkaa kahdella tavalla. Xin aikana Kiinasta on tullut aktiivisempi ja määrätietoisempi sen globaalien vaikutusvallan oikeuttamisessa ja kasvattamisessa. Samalla Kiinan ulkopolitiikan hahmottamisesta ja selittämisestä on tullut kuitenkin vaikeampaa sekä ulkomaiselle yleisölle että kiinalaisille itselleen.⁹³ Tämä havainto sopii hyvin myös Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskurssien luonteeseen, sillä ne ovat monitasoisia kokonaisuuksia, jotka sisältävät erilaisia merkityksiä. Hyvä esimerkki tästä on se, että jokainen diskurssi sisältää oikeutuksen lisäksi tarkoituksia, jotka liittyvät esimerkiksi Kiinan taloudellisiin tai sotilaallisiin intresseihin tai laajemmin koko Kiinan ulkopolitiikan pitkän aikavälin tavoitteisiin ja ajatusmaailmaan. Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskurssit eivät siis ole yksiselitteisiä, sillä niiden ulkoinen vaikutelma ei vastaa täysin niiden todellista merkitystä.

Tässä kandidaatintutkielmassa olen eritellyt, analysoinut ja arvioinut Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen diskursseja 2012–2019. Ne koostuvat kolmesta diskurssista: multilateraalisuusdiskurssista, kunnioitusdiskurssista sekä konvergenssidiskurssista. Näistä jokainen rakentui painopisteistä ja oikeutuksen keinoista, joilla Kiina kokonaisuudessaan oikeutti arktista politiikkaansa. Multilateraalisuusdiskurssissa Kiina painotti puheissaan ja raporteissaan aktiivisuutta monenvälisyyden edistämiseksi, ilmastonmuutoksen torjumista sekä kansainvälisen oikeuden tärkeyttä. Näitä Kiinan ministerit, suurlähettiläät ja tarkkailijajäsenraportit perustelivat kaikilla van Leeuwenin oikeutuksen keinoilla, kuten moraalistamalla, rationalisoimalla, auktorisoimalla sekä mytopoesilla eli tarinallistamalla toimensa myönteisiin lopputulemiin.

Kunnioitusdiskurssissa Kiina asetti arktisen politiikkansa tiede- ja tutkimustyön ja alkuperäiskansojen kunnioituksella Arktisen neuvoston ja maiden hyväksytyihin toimintatapoihin ja arvoihin. Se rakentui kahdesta painopisteestä, joita olivat Kiinan arktinen tiede- ja tutkimustyö ja alkuperäiskansojen kunnioittaminen. Kiina perusteli kunnioitustaan ja sen painopisteitä auktorisoimalla ja tarinallistamalla. Konvergenssidiskurssi eli Kiinan lähentyminen arktisen politiikan oikeutuksena koostui niin ikään kahdesta painopisteestä, joita ovat Kiinan arktisen politiikan ja läsnäolon historia ja saavutukset, sekä arktisen alueen

⁹³ Nathan ja Zhang 2021, 60.

suorat vaikutukset Kiinalle. Lisäksi konvergenssidiskurssin oikeutuksen keinot painoutuivat kunnioitusdiskurssin tavoin Kiinan arktisen politiikan auktorisointiin sekä tarinallistamiseen. Näistä jälkimmäinen oikeutuksen keinona kytkeytyy myös mielenkiintoisesti Kiinan ulkopoliittiseen narratiiviin 'ihmiskunnan jaetusta yhteisestä tulevaisuudesta', sillä konvergenssidiskurssin mukaan, jos Kiinalla ei olisi läsnäoloa arktisella alueella, olisi se kohtalokasta koko ihmiskunnalle.

Lähtökohtaisesti Kiinalla on ei-arktisenä valtiona uskottavuusvaje arktisessa politiikassa, joten sen on yritettävä muokata kansainvälistä narratiivia arktisesta alueesta maailmanlaajuiseksi huolenaiheeksi, johon tarvitaan Kiinan kaltaisen suurvallan osallisuutta.⁹⁴ Kiinan edustajien toistuvat maininnat ja painotukset arktisesta alueesta ihmiskunnan yhteisenä tehtävänä voidaan nähdä siis pyrkimyksenä uudenlaisen kansainvälisen järjestelmän narratiivin rakentamiseen. Tämän narratiivin voi käsittää 'ihmiskunnan jaetuksi yhteiseksi tulevaisuudeksi', jonka tavoitteena olisi tulevaisuuden maailmanjärjestys perustuen kiinalaiseen maailmankuvaan ja viisauteen. On siis perusteltua todeta, että tämä ohjaili pohjimmiltaan myös Kiinan arktisen politiikan oikeutuksien diskursseja sekä niiden painopisteitä ja taustatekijöitä. Myös tarinallistaminen, joka oli toistuvuin oikeutuksen keino kaikissa diskursseissa, tukee tätä näkemystä. Keinon toistuvuus Kiinan edustajien puheissa ja raporteissa kertoo Kiinan pyrkimyksestä jatkuvuuteen ja pitkän aikavälin suuriin ulkopoliittisiin tavoitteisiin. Samalla se oli keino kehystää Kiinan omat tavoitteet ja toimet kaikkia arktisia maita ja koko ihmiskuntaa hyödyttäviksi asioiksi.

Tutkielman primääriaineiston eli puheiden, raporttien ja lehdistöhaastattelun eroavaisuudet vaikuttivat diskursseihin ja niiden painopisteisiin. Ministerien, kuten Wang Yin ja Zhang Mingin, puheet sisälsivät laajoja poliittisia linjauksia ja sen kautta tapahtuvaa oikeuttamista, kuten multilateraalisuuden ja yhteistyön korostamista. Suurlähettiläät Lan Lijun ja Jin Zhijian sen sijaan painottivat samanlaisia linjauksia, mutta yksityiskohtaisemmin kahdenvälisissä konteksteissa. Kiinan Arktisen neuvoston tarkkailijajäsenraporteissa oli eniten operatiivisen tason toimintaa sekä Kiinan konkreettisia arktisen politiikan saavutuksia ja lupauksia. Kokonaisuudessaan kuitenkin kaikissa lähteissä esiintyi paljon samankaltaista Kiinan ulkopoliittista liturgiaa, jolloin jotkin ilmaukset tai painopisteet voisi hahmottaa myös useampaan kuin yhteen diskurssiin.

⁹⁴ Brady 2017, 35.

Kaikki kolme Kiinan arktisen politiikan oikeutuksen päädiskurssia ovat kokonaisuudeltaan ja ulkokuoreltaan pehmeää vaikutusvaltaa korostavia. Diskurssien painopisteistä ja taustekijöistä paljastui kuitenkin pehmeän ulkokuoren alta intressien sävyttämä ydin. Tämä näyttäytyi selkeimmin kunnioitusdiskurssin arktisen tiede- ja tutkimustyön painottamisessa, johon kytkeytyi Kiinan taloudellisia ja sotilaallisia intressejä, kuten *Jääsilkkitie*-hanke sekä Kiinan asevoimien arktisen tutkimustyön rahoitus. Diskurssien pehmeän ulkokuoren ja intressiytimen ominaisuudet kuvastavat hyvin myös diskurssien kaksoiskäyttöisyyttä; ne toimivat sekä Kiinan arktisen politiikan oikeutuksena että Kiinan omien intressien ajamisena.

Kaksoiskäyttöisyydestä voi lisäksi tulkita, että Kiinan ulkopoliittisen johdon mukaisessa vyöhykeajattelussa, joka muotoutuu sisäkkäisistä turvallisuusvyöhykkeistä⁹⁵, arktinen alue oli siirtynyt 2010-luvulla uloimmalta vyöhykkeeltä sisemmäksi. Tätä näkemystä tukee myös multilateraalisuusdiskurssiin sisältynyt jännite bilateraalisuuden kanssa. Vaikka Kiina korosti multilateraalisuutta, kuten aktiivisuutta monenvälisyyden edistämiseksi sekä kansainvälisen oikeuden periaatteita, on maa suosinut bilateraalista lähestymistapaa niin arktisessa kuin kokonaisuvaltaisessa ulkopoliitikassakin. Yleisesti Kiina onkin pitänyt bilateraalisuutta tehokkaampana vaikuttamiskeinona arktisen alueen asioissa, mikä kertoo osaltaan alueen kasvaneesta merkityksestä Kiinan ulkopoliitikassa. Laajemmassa kontekstissa arktisen alueen tärkeyden kasvu Kiinan ulkopoliittisessa ajattelussa liittyy kuitenkin alueen geopoliittisen merkityksen kasvuun.

Arktisen alueen niin strateginen, taloudellinen kuin kansainvälispoliittinen suuri merkitys sekä Kiinan suurvalta-asema luo arktisesta politiikasta relevantin ja ajankohtaisen aiheen myös jatkotutkimukselle. Hedelmällistä lähestymistapaa voisi tarjota esimerkiksi Kiinan ja Venäjän arktisen yhteistyön tarkastelu historiantutkimuksellisesta näkökulmasta. Lisäksi, koska Kiina on monella mittarilla globaali suurvalta, olisi Kiinan ulkopoliittisen ajattelun ja sen oikeutuksien diskurssien tutkiminen muilla alueilla, kuten Etelä-Amerikassa, mielenkiintoinen vertailukohta ja tutkimusaihe.

Lopuksi on huomioitava, että kandidaatintutkielman laajuudessa on haastavaa syventyä Kiinan arktisen politiikan jokaiseen painopisteeseen ja näkökulmaan syvemmin, joten kaikkia tärkeitä tekijöitä ja näkökulmia ei tässä tutkielmassa ole huomioitu. Lisäksi länsimainen tutkimusmetodi, kiinalaisen ajatusmaailman erilaisuus sekä kulttuurinen ja kielellinen

⁹⁵ Pitkänen et al. 2023, 161–162; Mattlin et al. 2022, 294.

etäisyys tutkimuskohteesta länsimaisena tarkastelijana rajoittaa väistämättä tutkimustulosten oikeellisuutta ja soveltuvuutta. Siksi tämä tutkielma on käsitettävä historiantutkimukselle ominaisina argumentteina ja tulkintoina.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Arctic Council Archive < <https://oaarchive.arctic-council.org/home>>

Ministry of Foreign Affairs The People's Republic of China. Kiinan kansantasavallan ulkoministeriön verkkosivut, 2012–2019. < https://www.mfa.gov.cn/irs-c-web/search_eng.shtml?code=18fe7c6489d&dataTypeId=771&searchBy=title&searchWord=arctic> [luettu 12.3.2025]

Hong Lei, 15.5.2013, ”Foreign Ministry Spokesperson Hong Lei’s Remarks on China Being Accepted as an Observer of the Arctic Council”.

Jin Zhijian, 15.10.2019, ”Morgunblaðið Publishes A Signed Article by Ambassador Jin Zhijian Entitled China Is An Important Force For Development In The Arctic”.

Wang Yang, 29.3.2017, ”Wang Yang: Work Together to Open up a Bright and New Future for the Arctic”.

Wang Yi, 17.10.2015, ”Video Message by Foreign Minister Wang Yi At the Opening Ceremony of the Third Arctic Circle Assembly”.

Zhang Ming, 17.10.2015, ”Keynote Speech by Vice Foreign Minister Zhang Ming at the China Country Session of the Third Arctic Circle Assembly”.

Tutkimuskirjallisuus

Alexeeva, Olga ja Frédéric Lasserre. ”The Snow Dragon: China’s Strategies in the Arctic.” *China Perspectives*, 3/2012, 61–68.
< <https://doi.org/10.4000/chinaperspectives.5958>>

Allan, Iona. ”Arctic Narratives and Political Value – China”. *NATO Strategic Communications Centre of Excellence*, toim. Elina Lange Ionatamishvili ja Anna Reynolds. Riga: NATO STRATCOM COE, 2018.

Andersson, Patrik. ”The Arctic as a ‘Strategic’ and ‘Important’ Chinese Foreign Policy Interest: Exploring the Role of Labels and Hierarchies in China’s Arctic Discourses.” *Journal of Current Chinese Affairs*, 2021, 1–27.
< <https://doi.org/10.1177/18681026211018699>>

Brady, Anne-Marie. *China as a Polar Great Power*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

- Cap, Piotr. "Towards the Proximization Model of the Analysis of Legitimization in Political Discourse". *Journal of Pragmatics*, 1/2008, 17–41.
<<https://doi.org/10.1016/j.pragma.2007.10.002>>
- Kalela, Jorma. *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus, 2020.
- Kallio, Jyrki. "Multilateralism with Chinese characteristics". *Multilateral cooperation in an era of strategic competition: Options for influence for Finland and the European Union*, toim. Juha Jokela, Katja Creutz ja Alana Saul. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 2023, 64–74.
- Kallio, Jyrki. "Xi Jinping thought and China's future foreign policy: Multipolarity with Chinese characteristics". *FIIA Briefing Paper, FIIA Publications*. Helsinki: Ulkopoliittinen Instituutti, 2018a. <<https://fiia.fi/en/publication/xi-jinping-thought-and-chinas-future-foreign-policy>>
- Kallio, Jyrki. "The National Security Strategy of China". *The security strategies of the US, China, Russia and the EU*, toim. Kirsti Raik, Mika Aaltola, Jyrki Kallio ja Katri Pynnöniemi. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti, 2018b, 27–41.
- Kauppila, Liisa ja Sanna Kopra. "China's Rise and the Arctic Region up to 2049 – Three Scenarios for Regional Futures in an Era of Climate Change and Power Transition". *Polar Journal*, 1/2022, 148–171. <<https://doi.org/10.1080/2154896X.2022.2058216>>
- Keskitalo, H. Carina. "The role of discourse analysis in understanding spatial systems". *Handbook of the Politics of the Arctic*, toim. Leif Christian Jensen ja Geir Hønneland. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2015, 421–436.
- Koivurova, Timo ja Sanna Kopra. *Chinese policy and presence in the Arctic*. Leiden; Boston: Brill, 2020.
- Koivurova, Timo ja Leena Heinämäki. "The Participation of Indigenous Peoples in International Norm-Making in the Arctic." *Polar Record*, 2/2006, 101–109.
<<https://doi.org/10.1017/S0032247406005080>>
- Koivurova, Timo, Liisa Kauppila, Sanna Kopra, Marc Lanteigne, Mingming Shi, Malgorzata (Gosia) Smieszek, Adam Stepien, Juha Käpylä, Harri Mikkola, Egill Thor Nielsson ja Matti Nojonen. "China in the Arctic; and the Opportunities and Challenges for Chinese Finnish Arctic Co-operation". *Publications of the Government's analysis, assessment and research activities*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 2019. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-636-2>>

- Kopra, Sanna ja Liisa Kauppila. "Responsible International Citizenship and China's Participation in Arctic Regionalization". *Arctic yearbook*, 2021.
<<https://arcticyearbook.com/>>
- Kopra, Sanna, Matti Puranen ja Ville Tiuraniemi. "Arktinen harppaus. Kiinan turvallisuusstrategia ja arktisen alueen geopolitiikka". *Maanpuolustuskorkeakoulu. Sotataidon laitoks. Julkaisusarja 2: Tutkimuseloiteita nro 26*, 2023.
- van Leeuwen, Theo. "Legitimation in Discourse and Communication." *Discourse & Communication*, 1/2007, 91–112. <<https://doi.org/10.1177/1750481307071986>>
- Litvak, Nikolay and Natalia Pomazova. *Evolution of China's Global Foreign Policy Discourse in the 21st Century*. Ethics International Press Ltd, 2023.
- Ma, Xinmin. "China's Arctic Policy on the Basis of International Law: Identification, Goals, Principles and Positions." *Marine Policy*, 2019, 265–276,
<<https://doi.org/10.1016/j.marpol.2018.11.027>>
- Mattlin, Mikael, Lauri Paltemaa ja Juha Vuori. *Kiinan poliittinen järjestelmä*. Tampere: Vastapaino, 2022.
- Mills, Sara. *Discourse*. London: Routledge, 1997.
- Nathan, Andrew J ja Boshu Zhang. "A Shared Future for Mankind": Rhetoric and Reality in Chinese Foreign Policy under Xi Jinping." *The Journal of Contemporary China* 31, 2022, 57–71. <<https://doi.org/10.1080/10670564.2021.1926091>>
- Hong, Nong. "Emerging Interests of Non-Arctic Countries in the Arctic: A Chinese Perspective." *Polar Journal*, 2/2014, 271–286.
<<https://doi.org/10.1080/2154896X.2014.954888>>
- Pitkänen, Ari-Joonas, Matti Puranen, Mika-Matti Taskinen ja Niko Vartiainen. *Kiina Xi Jinpingin aikakaudella*. Helsinki: Teos, 2023.
- Puranen, Matti ja Sanna Kopra. "China's Arctic Strategy – a Comprehensive Approach in Times of Great Power Rivalry". *Scandinavian Journal of Military Studies*, 1/2023, 239–253. <<https://doi.org/10.31374/sjms.196>>
- Reyes, Antonio. "Strategies of Legitimization in Political Discourse: From Words to Actions." *Discourse & Society*, 6/2011, 781–807.
<<https://doi.org/10.1177/0957926511419927>>
- Sampson, Tony ja Jairo Lugo. "The Discourse of Convergence. A Neo-Liberal Trojan Horse". *Broadcasting Convergence: New Articulations of the Public Service Remit*, toim. Gregory Ferrell Lowe ja Taisto Hujanen. Göteborg: Nordicom, 2003, 83–92.

Seppälä, Päivi. ”Mitä, kuinka ja miksi: selittäminen historiantutkimuksessa” *Syistä selityksiin - Kausaalisuus ja selittäminen yhteiskuntatieteissä*, toim. Tuukka Kaidesoja, Tomi Kankainen ja Petri Ylikoski. Gaudeamus Helsinki University Press, 2018, 199–233. <<https://www.gaudeamus.fi/syista-selityksiin/>>

Tillman, Henry, Jian Yang ja Egill Thor Nielsson. ”The Polar Silk Road: China’s New Frontier of International Cooperation.” *China Quarterly of International Strategic Studies*, 3/2018, 345–362. <<https://doi.org/10.1142/S2377740018500215>>

Verbeke, John. *Diplomacy in Practice: A Critical Approach*. Oxford: Routledge, 2023.

Wang, Yaohui ja Yanhong Ma. ”Costly Signaling and China’s Strategic Engagement in Arctic Regional Governance.” *Politics and Governance*, 2024. <<https://doi.org/10.17645/pag.7222>>

Verkkolähteet

Arktinen neuvosto. <<https://arctic-council.org/about/>>

Euroopan parlamentti.

<https://www.europarl.europa.eu/topics/fi/article/20180301STO98928/kasvihuonekaa_supaastot-eu-ssa-ja-maailmalla-infografiikka>

Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/